

Наша СЛОВА

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 35 (1186) 27 ЖНІЎНЯ 2014 г.

У Зэльве прайшоў старадаўні Ганненскі кірмаш

Традыцыйна 23 жніўня на Ганненскім кірмашы ў мястэчку Зэльва Гарадзенскай вобласці аддавалі ўшанаванні коням.

стаўленне. Тут выступілі танцавальныя калектывы, а таксама выбралі найлепшыя святочны каравай, стылізаваны касцюм, падворак, конны воз,

Як і ў XVIII-XIX стагоддзях, тут прайшлі конскія таргі і катанні ў брычках і вазах.

Сёлета двухдзённае свята атрымала яшчэ большы размах - ад навуковай канферэнцыі ў гонар знакамітага беларускага роду Сапегаў да феерверку.

Напрыклад, на цэнтральнай плошчы горада прайшло тэатралізаванае прад-

ўпрыгожванне балкона і цікавае фота аб кірмашы. У гандлёвых радах у старадаўнім стылі можна было паўдзельнічаць у абрадах і пакаштаваць розных караваяў.

На іншых пляцоўках можна было прайсціся па горадзе майстроў, прыняць удзел у майстар-класах па танцах, ўбачыць выставу коней і коннаспартыўныя мерапрыемствы.

Вечар свята завяршыў выступ Сашы Нема і Гонеш, музычных калектываў "Рада" і "Калаж", тэатра моды "Этуаль". А пад начныя агні зэльвенцаў забавлялі вогненнае і пеніста-лазернае шоу.

Еўрарадыё.

140 гадоў з дня нараджэння Аляксандра Ўласава

Аляксандр УЛАСАЎ (28 жніўня 1874, Вілейка - 11 сакавіка 1941, ст. Марыінск, Кемераўская вобласць, Расея) - беларускі грамадска-палітычны дзеяч, публіцыст, палітык і сенатар міжваеннай Польскай Рэспублікі, эканаміст.

Вучыўся ў духоўнай семінарыі ў Пінску, у Мікалаеўскай гімназіі ў Ліпаве, пазней - у Рыжскім тэхнічным універсітэце (1899-1905).

У снежні 1904 года заснаваў першую беларускую палітычную партыю - Беларуска-сацыялістычную грамаду - і з'яўляўся сябрам яе Цэнтральнага камітэта. У 1908 годзе адзін з заснавальнікаў выдавецтва "Наша Хата".

З снежня 1906 году і да траўня 1914 з'яўляўся галоўным рэдактарам газеты "Наша Ніва". За гэты час Уласаў прыцягнуў да супрацоўніцтва з газетай таленавітых беларускіх літаратараў, сярод якіх быў і Янка Купала, які пазней стаў

новым рэдактарам газеты.

За сваю грамадска-палітычную дзейнасць і публікацыі ў 1909 годзе быў асуджаны царскімі ўладамі да 4 месяцаў зняволення.

У 1914-17 служыў у царскай арміі. Дэлегат з'езду воінаў-беларусаў Заходняга фронту ў кастрычніку 1917 г., Усебеларускага з'езду 1917 г. Як прадстаўнік правага крыла БСГ у лютым 1918 увайшоў у выканаўчы камітэт палітычнага аб'яднання "Менскае беларускае прадстаўніцтва". 12.4.1918 г. кааптаваны ў склад Рады Беларускай Народнай Рэспублікі, з ліпеня 1918 быў у яе сакратарыяце. Пасля расколу Рады БНР 13.12.1919 г. увайшоў у прэзідыум Найвышэйшай Рады Беларускай Народнай Рэспублікі. Праз год аднавіў дзейнасць Беларускага навуковага таварыства ў Вільні "Наша хатка". Уласаў выдаваў таксама часопісы "Лучынка" для дзяцей і "Саха" для сялян.

На момант заключэння Рыжскай дамовы 1920 года знаходзіўся ў Радашковічах, якія апынуліся ў выніку дамовы на тэрыторыі міжваеннай Польскай Рэспублікі. Пазней у Радашковічах Уласаў стварыў беларускую гімназію імя Францішка Скарыны. Арганізатар і адзін з кіраўнікоў Таварыства беларускай школы.

Быў арыштаваны польскімі ўладамі і зняволены ў канцлагер у Стралкове.

У 1922-1927 годзе меў мандат сенатара першага тэрміну са спісу Блоку нацыянальных меншасцяў у польскім Сенате. Цесна супрацоўнічаў з Беларуска-польскім клубам.

Прымаў удзел у рабоце Беларуска-сялянска-рабочніцкай грамады, выступаў у абарону яе кіраўнікоў на судо-

вым працэсе 56-і. Дом Уласава ў в. Мігаўка (цяпер Маладзечанскі раён) выкарыстоўваўся падпольшчыкамі для пераходу польска-савецкай мяжы.

У кастрычніку 1939 года быў арыштаваны НКУС і перавезены ў Менск. У лістападзе 1940 года асуджаны на 5 гадоў канцлагераў за "шпіёнска-правакатарскую дзейнасць". Памёр у зняволенні ў Расіі.

Вікіпедыя.

ВАЛЕРУ САНЬКО - 75

Валер Аляксеевіч САНЬКО (29 жніўня 1939 г., в. Вялікая Сліва Слуцкага раёна Менскай вобласці) - беларускі пісьменнік (сябар СП, 1997), журналіст (сябар СЖ, 1968), крэдытны доктар народнай медыцыны (1992), магістр нетрадыцыйнай медыцыны (2001), член-карэспандэнт Міжнароднай акадэміі энэрга-інфармацыйных навук (2014).

Бацька, Сянько Аляксей Андрэевіч, 1914 г.н., беларус, нарадзіўся ў в. Дудзеў (Дзюдзева) Слуцкага раёна, настаўнік, завуч Вяліка-Сліўскай школы, у вайну камандзір гар-

маты, сяржант, загінуў пад Ломжай у 1941 г. Маці, Скуцэня (Сянько) Люба Кузьмінчна, 1918 г.н., беларуска, медсястра з 46-гадовым медыцынскім стажам, нарадзілася і жыла ў в. Вялікая Сліва Слуцкага раёна. Памерла 12 сакавіка 2001 г. Айчыным (бацька) Скуцэня Мікалай Мікітавіч, 1920 г.н., беларус, нарадзіўся ў в. Працавічы Слуцкага раёна, калгаснік, інвалід 2-й групы ВАВ з 1946 г., жыхар в. Вялікая Сліва, памёр 19 лютага 1997 г.

Пасля заканчэння Вяліка-Сліўскай СШ з адзнакаю закончыў Баранавіцкае медвучылішча (1958). Загадваў (адкрываў) Лосіцкім ФАП-ам у Пінскім раёне на Берасцейшчыне. З арміі (1958 - 1961) прыйшоў сяржантам.

Закончыў факультэт журналістыкі БДУ (завочна, 1961 - 1967), Менскую ВПШ (1976 - 1978). Вучыўся ў медінстытуце (1964 - 1965). Працаваў памочнікам санітарнага ўрача ў Менску. Меў выбар працаваць на поўную стаўку літсупрацоўнікам у вайскавай

газеце "Во славу Родины" ці на палову стаўкі ў беларускамоўнай "Чырвонай Змене"; пачаў працаваць у "ЧЗ". Праца ў найгалоўнай беларускай газеце "Звязда" (1965 - 1972) стала выпрацоўкаю і шліфаваннем літаратурнага стылю журналіста, пісьменніка.

Загадчык рэдакцыі медыцынскай і фізкультурна-спартыўнай літаратуры выдавецтва "Беларусь" (1972 - 1975), нам. гал. рэд. часопіса "Здравоохранение Белоруссии" (1975 - 1976), нам. гал. рэд. выдавецтва "Народная асвета" (1978 - 1982), загадчык рэдакцыі краязнаўства, турызму, фізкультурна-спартыўнай літаратуры выдавецтва "Полымя" (1982 - 1990), нам. рэд. міждзяржаўнай чарнобыльскай газеты "Набат" (1990 - 1991), дырэктар заснаванага Беларуска-польскім дзіцячым фондам Беларускага выдавецкага Таварыства "Хата" (1992 - 2006).

Закончыў аспірантуру Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР (1968 - 1971), кандыдацкія экзамены здаў, дысертацыю "Беларуская чарадзейная казка" не абараніў. Некаторыя запісы бел. фальклору В.А. Сянько надрукаваны ў газе-

тах, часопісах, у трох тамах акадэмічнага пяцідзесяцітомнага выдання беларускага фальклору.

За гады членства у Камуністычнай партыі (1960 - 1989) вымоваў не меў. З партыі выйшаў добраахвотна. Быў намеснікам старшыні Цэнтральнай Рады Беларускай Сялянскай партыі, ад яе тройчы вылучаўся кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Савета Беларусі - Слуцк, 1995, Салігорск, 1995, 1996.

Першае апавяданне В. Сянько надрукавана ў 1958 годзе ў баранавіцкай раённай газеце. З таго часу пабачылі свет яго 19 аповесцяў і 68 апавяданняў, адзін раман ("Звіняць жаўрукі ў Чарнобыльскім небе", пра Чарнобыльскую кагастрофу, 612 стар., Смаленск, 2013, 50 экз.). Напісаў звыш 340 артыкулаў, аўтар і суаўтар 17 пражаных і навуковых кніг: Дабраславіў на чыгатацкіх паліцах 1089 (!) аўтарскіх кніг.

Актыўны сябар Таварыства беларускай мовы, Згуртавання Беларускай свету (сябар Вялікай і Малой Рады).

Паводле ВІКІПЕДЫІ. (Пра В. Сянько чытайце на ст 6-7.)

Для ўшанавання памяці Генадзя Бураўкіна

"ЯЗЫК ЯК БРЫТВА" І ІНШАЕ

Грамадскае аб'яднанне
"Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны"
220034, г. Мінск вул. Румянцова, 13, п.а.а. 284-83-11, разліковы рахунак
№ 3015741233011 у ЦБП №539 ААТ "Белінвестбанк", г. Мінска. код 739

16 чэрвеня 2014 г. № 50

Сп. А.У. Кабякову,
Кіраўніку Адміністрацыі
Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь,
220016, г. Мінск,
вул. К. Маркса, 38

Аб ўшанаванні памяці
славутага паэта Беларусі
Генадзя Бураўкіна

Паважаны Андрэй Уладзіміравіч!

У маі 2014 года пайшоў з жыцця славуты паэт Беларусі Генадзь Бураўкін, якому ў 2016 годзе споўнілася 60 гадоў.

У сувязі з гэтым, ТБМ прапануе да юбілею паэта ўшанаваць яго памяць наступным чынам:

- 1) назваць у гонар Бураўкіна вуліцы ў Мінску і ўшачах;
- 2) усталяваць у Мінску на доме, дзе жыў паэт, мемарыяльную шыльду;
- 3) у 2016 годзе выдаць мастацкі канверт або паштоўку з выявай юбіляра.

Гэтыя дзеянні будуць цалкам адпавядаць той значнай ролі Генадзя Бураўкіна, якую ён адыграў і як паэт, і як грамадскі дзеяч, працуючы на розных пасадах у Беларусі і за яе межамі.

З павагай,

Старшыня ГА "ТБМ імя Ф. Скарыны" А. Трусаў.

МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Старшыні грамадскага аб'яднання
"Таварыства беларускай мовы
імя Ф. Скарыны"
Трусава А.А.,
вул. Румянцова, 13,
220034, г. Мінск

Аб разглядзе звароту

Паважаны Алег Анатолевіч!

У адпаведнасці з даручэннем Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 8 ліпеня 2014 г. № 10/535-46 Міністэрствам культуры сумесна з Віцебскім абласным выканаўчым камітэтам, Мінскім гарадскім выканаўчым камітэтам, Міністэрствам сувязі і інфарматызацыі разгледжаны зварот аб ўшанаванні памяці славутага паэта Беларусі Генадзя Бураўкіна, накіраваны Вамі на імя Кіраўніка Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь А.У. Кабякова. Па выніках разгляду паведамляем наступнае.

Па інфармацыі, прадстаўленай Мінгарвыканкамам, прапанова аб прысваенні імя Генадзя Бураўкіна новай вуліцы ў Мінску будзе разгледжана камісіяй па найменванні і перанайменванні праспектаў, вуліц і іншых састаўных частак г. Мінска, якая ва ўстаноўленым парадку ўлічыць зварот ГА "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" пры прыняцці рашэнняў аб прысваенні найменняў новым вуліцам сталіцы.

Што тычыцца прысваення імя Генадзя Бураўкіна вуліцы ва ўшачах, то ў сувязі з тым, што жылцёвы шлях паэта не быў звязаны з г.п. Ушачы і ўшачак раёнам, адсутнічае прамая сувязь паміж ім і дадзенай адміністрацыйнай адзінкай; называць у гонар Г. Бураўкіна вуліцу менавіта ва ўшачах Віцебскі аблвыканкам лічыць нямэтазгодным.

У адносінах да пытання аб устаноўцы мемарыяльнай дошкі ў Мінску на доме, дзе жыў Г. Бураўкін, паведамляем наступнае.

Згодна з Палажэннем аб парадку стварэння (рэканструкцыі) і прыёмкі твораў манументальнага і манументальна-дэкаратыўнага мастацтва на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь, зацверджаным пастановай Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 19 верасня 2008 г. № 1372, стварэнне (рэканструкцыя) твораў манументальнай скульптуры і ўстаноўка іх на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь ажыццяўляецца па рашэнні мясцовых выканаўчых і распарадчых органаў на падставе заключэння Міністэрства культуры.

Для атрымання заключэння Міністэрства культуры мясцовых выканаўчых і распарадчых органаў накіроўвае ў дадзенае міністэрства пісьмо-зварот з абгрунтаваннем неабходнасці стварэння (рэканструкцыі) і ўстаноўкі твора манументальнага мастацтва.

Неабходныя дакументы ад Мінскага гарвыканкама ў Міністэрства культуры не паступалі. Па пытанні аб выданні мастацкага канверта або паштоўкі з выявай Г. Бураўкіна паведамляем наступнае.

У адпаведнасці з Інструкцыяй аб парадку вырабу і распаўсюджвання дзяржаўных і іншых знакаў паштовай аплата Рэспублікі Беларусь, зацверджанай пастановай Міністэрства сувязі і інфарматызацыі Рэспублікі Беларусь ад 16.09.2008 № 38, выдатныя дзяржаўныя і палітычныя дзеячы, дзеячы навукі, культуры і мастацтва могуць быць адностраваны на дзяржаўных знаках паштовай аплата не раней, чым праз 5 гадоў пасля смерці і да юбілеяў з дня нараджэння, якія кратны 25.

Такім чынам, у 2016 годзе магчыма выданне ў серыі "Выдатныя асобы Беларусі" немаркіраванага канверта, прысвечанага творчасці Г. Бураўкіна.

Міністэрства культуры паведамляе таксама, што да юбілейных дат вядомых беларускіх пісьменнікаў устаноўкамі культуры традыцыйна ладзіцца разнастайныя мерапрыемствы (кніжныя выставы, літаратурныя вечары і г.д.). Таму пры планаванні сваёй дзейнасці на 2016 год устаноўкамі культуры будзе ўлічана і такая дата, як 80-годдзе з дня нараджэння Генадзя Мікалаевіча Бураўкіна, пакінуўшыся пасля сябе багату літаратурную спадчыну.

Намеснік Міністра В.М. Чэрнік.

У артыкуле "Выразы тыпу як піць даць" ("Наша слова", 2014, № 33) гаворка вялася пра кампаратыўныя (параўнальныя) фразеалагізмы - з кампанентам "як" у іх складзе. Сярод амаль 380 выказаў гэтага тыпу ёсць і такія (іх 6), у якіх кампанент "як" не ў пачатку фразеалагізма, а ў сярэдзіне: *біцца як рыба аб лёд, гол як сакол, голы як бізун, памінай як звалі, пячы як бліны, язык як брытва*.

Далей размова пойдзе толькі пра мнагазначныя кампаратыўныя выразы. Их - 46. Пачнём з загаловачнага.

Склаўся фразеалагізм *язык як брытва*, хутчэй за ўсё, пад уплывам біблейскага тэксту: *"Пагібель выдумляе язык твой; як вытанчана брытва, ён у цябе, каварны"* (Псалтыр, 51, 4). Першае ягонае значэнне - назоўнікавае: 'здольнасць востра і дасціпна гаварыць', напрыклад: *Дзіўна, а падаліся яму і грубаватасць яе, і язык як брытва, і смеласць...* (А. Васілевіч). Другое значэнне - канструктыўна абмежаванае, рэалізуецца толькі ў безасабовых канструкцыях (*язык як брытва ў каго*), абазначаючы 'хто-небудзь дасціпны, з'дэлівы ў размове': *У гэтай Ганны язык як брытва* (Б. Стральцоў).

Пяць фразеалагізмаў (з ліку 46 мнагазначных) - трохзначныя: *як адзін, як мага, як на далоні, як снег на галаву, памінай як звалі*.

Так, *памінай як звалі* абазначае: 1) загнуць, перастаў існаваць: *Хадземце. Личэ раптам шалёны снарад адкуль-небудзь прыляціць - і памінай як звалі* (М. Паракневіч); 2) знік, уцёк, дзе-небудзь схаваўся: *З рук выслізнула рыбіна і затрапятала, заскакала па пяску. Вось-вось даскача да вады і тады памінай як звалі* (Р. Сабаленка); 3) зусім страчаны, згублены: *Я хваць за талакно! Памінай як звалі! І ў маю кішэню яны (жулікі) заглядалі* (В. Дунін-Марцінкевіч).

Зрашчэнне *як адзін* абазначае: 1) без выключэння, поўнацю; абсалютна (усе): *Кажуць, што добра нам, калі ў брыгадзе ўсе як адзін спрактыкаваныя* (У. Карпаў); 2) дружна, аднадушна (рабіць што-небудзь): *Можна ўравацца і з улаімамі, калі станем як адзін* (П. Галавач); 3) зусім аднолькавыя і добрыя ў якіх-небудзь адносінах: *Бывала, Глянецкі калі прыведзе на чацвёрцы да касцёла, дык усё мястэчка як на дзіва глядзіць: як адзін, сівыя ў яблык, аж мяняюцца* (К. Крапіва). Выраз узнік, відаць, у выніку скарачэння фразеалагізма *як адзін чалавек*, які і цяпер ужываецца ў мове, але толькі пасля слова *ўсе* і са сваім адзіным значэннем 'без выключэння, поўнацю; абсалютна (усе)': *Партызан убачылі праз цёмныя акенцы вучні, і ўсе як адзін чалавек сытанулі на двор* (А. Карпюк).

Два іншыя значэнні, уласцівыя выразу *як адзін*, развіліся ў ім самастойна.

Уласна беларускае зрашчэнне *як мага* ужываецца са значэннямі: 1) вельмі хутка, імкліва (бегчы, спяшацца, уцякаць і пад.): *Забылі (дзеці) усё на свеце і як мага бягуць, смяюцца, аж іх валосікі трасуцца* (Я. Колас); 2) у найвышэйшай ступені (рабіць што-небудзь): *Стараліся ўвесь мінулы месяц як мага* (К. Чорны); 3) наколькі магчыма, па магчымасці (хутчэй, больш, менш, далей і пад.): *Трэба было навучыцца як мага больш пратрымацца пад вадой* (Я. Маўр). Кампанент *мага*, неўжывальны па-за межамі гэтага фразеалагізма, з'яўляецца ўтварэннем ад дзеяслова *магаць*. Гэта - пераżyтачная форма кароткага дзеепрыметніка незалежнага стану цяперашняга часу ў назоўным склоне мужчынскага роду адзіночнага ліку.

Астатнія выразы (41) - двухзначныя. Найчасцей абодва значэнні - прыслоўна-аканаснасныя: *як апараны* <кіпнем>, *як вокан зледзець*, *як двойчы два*, *як з ружжа*, *як рэшата*, *як міленькі*, *як мокрае гарыць*, *як на нотах*, *як на пісаным*, *як свечка*, *як скурат на агні*, *як у бога за пазухай* і інш. Сцісла - пра паходжанне некаторых з іх.

Агульны для ўсходнеславянскіх моў выраз *як перст* ужываецца пры слове *адзін* (адна, адно) са значэннямі: 1) зусім (адзін), без сям'і: *Як перст ён (Мікіта) адзін, небаракан...* (Я. Колас); 2) у поўнай адзіноце: *Зараз зіма, холадна, яна адна ў пустой няпаленай кватэры. Адна як перст* (А. Наварыч). Выраз узнік з параўнальнага звароту, дзе *перст* - устарэлая назва вялікага пальца рукі, які стаіць асабынкам ад іншых чатырох пальцаў адкрытай далоні, што і стала падставай для параўнання.

Яшчэ адзін зварот з гэтай падгрупы - *як гарох пры дарозе*. Ён агульны для беларускай мовы, украінскай (*мов гарох пры дарозі*) і польскай (*jak proch przy drodze*). Яго першае значэнне - 'ненадзейна, трывожна, неспакойна': *Людзі жылі як гарох пры дарозе, людзі жылі ў штодзённай трывозе* (У. Дубоўка). Другое значэнне - 'адзінока і без догляду (расці, заставацца, жыць і пад.)': *Сам Радзівон жыў як гарох пры дарозе* (К. Чорны). Этымалогія фразеалагізма становіцца зразумелай, калі прыгадаць яго больш поўную, нескарочаную форму - прыказку, якая ужываецца і цяпер: *Жыву, як гарох пры дарозе: хто ідзе, той скубе*.

У другую падгрупу двухзначных выказаў уваходзяць такія, якія ў адным значэнні выступаюць у ролі аканаснасны, а ў другім - у ролі выказніка: *як грот з яснага неба*, *як дунай*, *як рыба ў вадзе*, *як сонная муха*, *як у тумане*, *як*

цень і г.д. Да гэтай падгрупы належаць і выразы *як іерыхонская труба*, *як у аптэцы*. Іх этымалогія наступная.

Першы з іх склаўся на аснове фразеалагізма *іерыхонская труба* - паўкалькі з французскай мовы: *trompette de Jericho* - і развіў у сабе іншыя, чым у гэтым выразе, значэнні, а менавіта: 1) вельмі гучна, моцна (грымець, крычаць і пад.): *Паветрадуў грыміць як іерыхонская труба*. *Глушыць людзей* (В. Макаравіч); 2) вельмі гучны, моцны, прарэзлівы (голос): *Ну, брат Лукаш, і голас жа ў цябе: як труба іерыхонская!* (Я. Колас). Выток жа фразеалагізма - біблейскі тэкст (Ісус Навіна, 6). Израільцяне, вызваліўшыся з егіпецкага палону, накіраваліся ў Палесціну і па дарозе асадзілі горад Іерыхон. Сцены горада былі вельмі моцныя, і здавалася: іх немагчыма разбурыць. Але па волі Божай, калі свяшчэннікі затрубілі ў трубы, а ўвесь народ усклікнуў гучным голасам, сцены абваліліся, і горад быў узят.

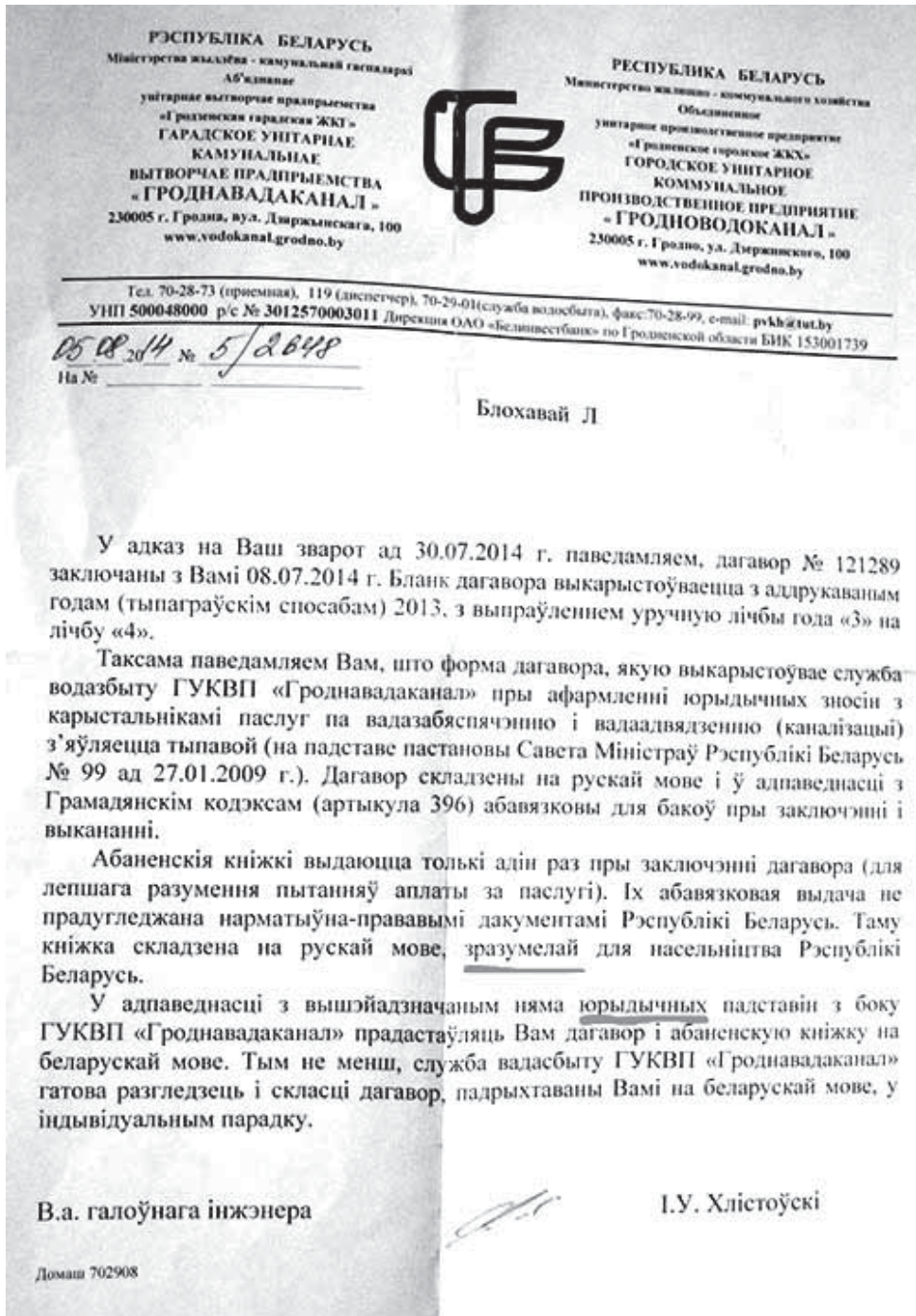
Другі фразеалагізм з гэтай падгрупы - *як у аптэцы* - узнік з параўнальнага звароту, звязанага з даўнейшым надта дакладным узаважваннем у аптэцы састаўных частак лекарства. Першае значэнне фразеалагізма - 'вельмі дакладна', а другое - 'вельмі дакладны': *Не, тут як у аптэцы, на сорак сем капеек і ні паўгроша болей* (М. Лынькоў); - *Я разлічыў: без чвэрці шэсць устаноўка будзе спынена*. - *Разлік дакладны?* - *Як у аптэцы* (Л. Нейфах).

З фразеалагізмаў іншых падгруп (яны колькаска нешматлікія) спынімся толькі на адным: *як на дзяды*. Гэты ўласна беларускі выраз у першым значэнні выступае ў ролі акалічнасці: 'выдатна, увоўно (наесціся, пад'есці)', а ў другім - з'яўляецца галоўным членам безасабовага сказа, абазначаючы 'вельмі многа чаго-небудзь (пра яду)'. Прыклады: - *Ну як, таварыш Бадзь, накармілі вас?* - *Дзякую. Наеўся як на дзяды* (К. Крапіва); *Хоць любіў Сцяпка, каб яды было як на дзяды, але хацелася, каб работы было, як у нядзельку* (Ядвігін Ш.). Дзяды - старадаўняе памінанне нябожчыкаў, а таксама дзень, калі адбываўся гэты абрад. На дзяды гатавалася сем-дзесяць страў (куцыя, бліны, клёцкі, ячня, мяса і інш.). Пасля малення гаспадар выходзіў з хаты і заклікаў на вячэру "дзядоў" - нябожчыкаў. Сям'я ела з перапынкамі, кладучы час ад часу лыжкі на стол, каб імі сімвалічна маглі пакарыстацца "дзяды". На іх долю яшчэ адлівалі адкладвалі ад кожнай стравы ў асобны посуд. Пасля вячэры не прыбірлі са стала: пакідалі нібыта для нябожчыкаў. *Як на дзяды* - водгалас памінальнага абраду.

Іван Лепешаў.

Гарадзенскія камунальнікі адмаўляюцца выдаваць афіцыйныя дакументы на беларускай мове, але пішуць пра гэта па-беларуску

Пра гэта рэдакцыя сайта charter97.org паведала чытачка з Гародні.

Гарадское ўнітарнае камунальнае вытворчае прадпрыемства "Гроднаводаканал" адмовіла ёй у выдачы абаненцкай кніжкі да дамовы пра ўсталяванне лічылніка вады на беларускай мове, спаслаўшыся на тое, што гэтыя кніжкі выдаюцца "для лепшага разумення пытанняў пра паслугі", бо іх выдача не абавязковая ў рамках нарматыўна-прававых дакументаў краіны, "кніжка складзена на рускай мове, зразумелай для насельніцтва Рэспублікі Беларусь".

- Я склала дамову з "Гроднаводаканалом" на ўста-

лёўку лічылніка вады 7 ліпеня 2014 года. Дамову склалі на рускай мове і на бланку ўзору 2013 года. Я напісала заяву пра тое, што жадаю мець дакументы па-беларуску і дамова ўзорам бланка за 2014 год. Калі я атрымала адказ, то зразумела, што юрыдычна на беларускую версію гэтых дакументаў я не маю права, хоць беларуская мова з'яўляецца дзяржаўнай. Насамрэч, я не маю на яе ніякіх правоў: я не магу плаціць падаткі, выкарыстоўваючы бланкі на беларускай, не магу плаціць за кватэру, атрымліваць любыя іншыя дакументы, не магу купляць тавары беларускай вытворчасці з цэтлікамі і апісаннем пра-

дукта па-беларуску, не магу глядзець беларускае тэлебачанне па-беларуску, толькі 10-хвілінныя рэгіянальныя навіны, няма мастацкіх і дакументальных фільмаў з беларускай агучкай, і не магу выкарыстоўваць паўнаўраўнаважана беларускую мову ва ўжытку, таму што рускія ў Беларусі адразу завуць мяне нацыяналісткай, бандэрайкай, бээнэфакцай, полькай і гэтак далей. Што мне рабіць? Судзіцца з водаканалам ці дзяржавай? Але выкарыстоўваць беларускую мову я ніколі не перастану не гледзячы на яе сакрэтную забарону ў нашай краіне, - кажа чытачка.

Хартыя - 97.

Умежах кампаніі "Будзьма!"

аднаўляецца гістарычныя школа

"Гісторыя ў падзеях і малюнках" з Алегам Трусовым
Першая сустрэча - 1 верасня (панядзелак) 18.30.

У праграме:

- шчырая размова пра актуальныя пытанні гісторыі і сучаснасці;

- дэманстрацыя гістарычных фільмаў.

Уваход вольны.

"Згоды для вашай гасподы": беларускамоўныя вяселлі робяцца папулярнымі

Беларуская вясельная традыцыя, закладзеная пакаленнямі, перажывае рэінкарнацыю ў сучасных гарадах.

Гэтым летам беларускамоўныя вяселлі ў Менску шмат, як ніколі - сведчыць Свабодзе Юры Неплах-Шыпіла, гісторык паводле адукацыі, а паводле віду дзейнасці - тамада, сцэнарыст, час ад часу каскадзёр. Ужо сем гадоў ён займаецца тэматычнымі, у тым ліку беларускамоўнымі, вяселлямі.

- Адзін раз я нават паспрабаваў кіроўцам маршрутнага таксі - цікава асвойваць нешта новае. Быў і будаўніком-чорнарабочым, - расказвае Юры, светлавалосы мужчына сярэдняга веку. - Ніколі не думаў, што гэтым буду займацца - у дзяцінстве быў вельмі сціплы і сарамлівы.

Але жыццё штурхала да гэтага, і цяпер ад 6 да 15 разоў на месяц даводзіцца нешта праводзіць: вяселлі, карпаратывы, дні народзінаў і тэматычныя вечары. А пачыналася са звычайных вяселляў: трэба былі грошы, і іх можна было зарабіць менавіта так.

Па кавалачках складалася досвед, як правесці вяселле на беларускай мове, традыцыйнае са сваёй абрадаваццю, рыцарскае, шляхецкае - якіх толькі не было.

Звычайных вяселляў цяпер меншасць, у асноўным неардынарныя - рок-н-рольнае, гангстэрскае, вяселле лясных жыхароў.

- Як прыдумалася беларускае вяселле?

- Не яно прыдумалася, а з'яўляліся тыя, каму гэта трэба. Цяпер адчуваю, што такіх вядоўцаў ужо багата - толькі я ведаю чатырох-пяціх, якія могуць зрабіць шыкоўнае беларускамоўнае свята.

- Чаго не стае звычайным застольным вяселлям?

- Вяселосці. Людзям заўсёды хочацца павесяліцца, а шмат якім вяселлям не стае душэўнасці.

- Чым беларускія вяселлі адрозніваюцца ад іншых?

- Іх абіраюць людзі, якія ўжо да нечага саспелі і па жыцці думаюць. Яны альбо самі карыстаюцца беларускай мовай, альбо ім гэта цікава. Ёсць адсотак тых, каму трэба нейкая разначка, што б адрознівала іхняе вяселле ад іншых.

Там практычна не будзе гучаць "О боже, какой

мужчына!" і "Ах, какая женщина!" За гады ў мяне набылася каля двух дзясяткаў каларытных беларускіх тостаў, віншаванняў - змястоўных, ёмістых, прасценскіх і душэўных. І самае цікавае: калі іх перакладаць на расейскую мову, гэта ўжо зусім не тое: "Згоды для вашай гасподы!", "Будзьце здаровенькія, як грыбочкі баровенькія!" ці "Каб у вас было столькі дачушак, колькі ў доме падушак!", "Каб у вас было столькі сыноў, колькі ў вашым доме вуглоў!"

- Што ёсць на беларускамоўным вяселлі такое, чаго няма на звычайным?

- Там гучыць, у маім разуменні, больш класнай музыкі: больш рок-н-ролу, будзе месца блюзу і джазу, па мінімуме расейскай папсы, вельмі шмат беларускай музыкі ("Ляпісы", "Крамбамбуля", "Крама", "Стары Ольса").

Часта беларускамоўныя вяселлі - сярэднявечныя, а гэта ўжо рыцарская праграма, сярэднявечныя забавы і танцы. Там людзі выпіваюць, адрываюцца, але не падаюць мордай у салату. Чаму? Таму што гэта людзі, якія саспелі...

...Бывае, даводзіцца праводзіць вяселлі і на раёнах, і ў кожнай мясцовасці ёсць свае адметнасці. Калі загадзя не пагаворыш, як павінны праходзіць абрады, скажучы: "А ты, тамада, не так робіш, таму што дрэнны тамада!" З аднаго боку, а шмат якім вяселлям не стае душэўнасці.

- Чаму такія адметнасці не зніклі пад іштампамі звычайнага вяселля?

- Таму што народная культура - жывучая, яна праіснавала стагоддзямі. Сёння шмат чаго страчана, але яна жывучая, хоць у наш век і вельмі моцна разбураецца, калі людзі масава пераызджаюць з вёскі ў горад.

- Як быць, калі маладыя захацелі беларускага вяселля,

але ёсць процьма сваякоў, якія не ў тэме?

- Такое здараецца. Бывае, баяцца, як яно будзе, але ўсё праходзіць нармальна. Госці з Расеі, не кажучы ўжо пра ўкраінцаў, успрымаюць гэта як ўра.

Як ні дзіўна, найчасцей баяцца, што хтосьці не зразумее, менавіта беларусы. А расейцы ўспрымаюць гэта як класную, каларытную дзею.

- Але не разумеюць беларускай?

- На 85-90 адсоткаў яны разумеюць мову, за выняткам асобных словаў - гэта я перадаю выказванні расіянаў.

Я праводжу карпаратывы з расейскімі і беларускімі групамі, і "говорите, пожалуйста, ста, по-русски, мы не понимаем" найчасцей кажуць свае, мясцовыя, а не людзі з Падмаскоўя. Ня раз расейцы самі прасілі, каб было на мове, і дзякавалі за гэта.

- Ці патрабуюць беларускамоўныя вяселлі дадатковых выдаткаў часу, сілаў ці грошай?

- У кожнага па-свойму. Я на беларускамоўнае вяселле раблю зніжку ад 50 да 100 далараў.

- Ты кажаш, апошнім часам такія вяселлі - гэта трэнд?

- Тэндэнцыя ўжо гады два. Год 4-5 таму гэта былі рэдкія выпадкі, апошні два гады зрабілася ўсё больш, а гэты год - вельмі шмат.

- А аўдыторыя змянялася, ад якой паходзіць попыт?

- Ды не. Гэта людзі маладыя, з добрай адукацыяй. Так адбылося, што, не гледзячы на дзяржаўную палітыку, сярод моладзі папулярнасць беларускай мовы і культуры пашыраецца. Але, можа, я аптыміст.

Для параўнання: у канцы 80-х - пачатку 90-х людзі, якія размаўлялі на беларускай, адзін аднаго ведалі па ўсёй краіне. Цяпер мне неверагодна прыемна, калі іду па горадзе, чую беларускую мову і не ведаю гэтых людзей.

- Не кажучы, што вы з БНФ?

- Калі ты размаўляў на беларускай гадоў 10 таму - казалі, а цяпер - не. У транспарце, калі адказваў на тэлефон, былі і погляды, і пару момантаў, калі даводзілася адстойваць сваю пазіцыю. Цяпер я сустракаю больш станоўчых поглядаў. І, вяртаючыся да пытання: цяпер пасля вяселля дзякуюць менавіта за мову.

Радзій Свабода.

Капэля Алеся Лася (другі злева) на беларускамоўным вяселлі ў Менску

Вінішум сяброў ТБМ, якія нарадзіліся ў верасні

Анацка Лявон Яўгенавіч
Анісім Алена Мікалаеўна
Анішчанка М.І.
Арэх Мікалай Уладзіміравіч
Асіпенка Аляксандр Георгіев.
Барысенка Аляксандр Анат.
Барэйка Юры Мікалаевіч
Батура Людміла Віктараўна
Багдановіч Алена Іванаўна
Крот Кацярына Міхайлаўна
Барада Людміла
Баран Павел
Баршчун Валянціна Дзмітр.
Баршчэўская Алеся
Баярэвіч Ксенія Аляксандр.
Белакоз Аляксандр
Бізгеня Людміла
Бондар Юлія Сяргеёўна
Бубовіч Ніна
Булатава Зоя Міхайлаўна
Булаўская Марына
Булыга Анастасія
Ваніслаўчык Дзмітрый
Варановіч Крысціна
Васілеўскі Валянцін
Васільева Галіна Іванаўна
Васілючак Міхал Вікенцевіч
Вінакурава Кацярына
Войніч Вікторыя Іосіфаўна
Вочка Ірына Пятроўна
Высоцкая Тацяна Валянцін.
Вяргей Валянціна
Габрусевіч Сяргей
Гадзюка Юрась Аляксандр.
Гайдучэнка Алег Сяргеєвіч
Галубовіч Зміцер
Гаянкова Альбіна Валер'еўна
Гідлеўская Людміла
Гілевіч Ніл Сымонавіч
Грыб Мечыслаў Іванавіч
Грынько Вольга Ігараўна
Гуржюць Аляксандр Уладзіміравіч
Данілюк Алег Іванавіч
Даўгашэй Франц
Дземідовіч Андрэй
Дземянцей Наталля Ермал.
Дзмітрыева Зося
Дзягілеў Лявон
Дзямяненка Ванда Баляслаў.
Дранец Алена
Дробыш Алёна Сяргеёўна
Дрык Юлія
Дубоўская Кацярына
Дуганай Алег Міхайлавіч
Дэц Аксана Аляксандраўна
Еўстратоўскі Уладзімір Парф.
Ехліўская Кацярына Леанід.
Жолудзеў Анатоль Пятровіч
Жук Мікалай Мікалаевіч
Жукоўскі Барыс
Жышкewіч Людміла
Зайка Антаніна Іванаўна
Занкевіч Зміцер Сяргеєвіч
Збірэнка Алена
Зяновіч Ганна Аляксандраўна

Іванова Вольга Аляксандраўна
Панкрат Пётр Аляксеевіч
Ісаевіч Наталля Анатольеўна
Ісенава Марыя
Ісмаілава Тамара Якаўлеўна
Казак Мікалай Мікалаевіч
Казлоўская Іна Іосіфаўна
Каладынская Вольга Эдвард.
Калбасіна Ірына
Канановіч Алена
Кандраценка Артур Сяргеєвіч
Кануннікаў Дзмітрый Сяргеєвіч
Карпека Андрэй Валер'евіч
Карповіч Сямён Іванавіч
Карценька Алена
Карэнька Зінаіда Іванаўна
Кашчэў Аляксандр
Квандзель Тацяна Уладзімір.
Кіенка Генадзь
Колас Уладзімір Георгіевіч
Корбут Віктар Андрэевіч
Котчанка Уладзімір
Коўзель Ян Уладзіміравіч
Кошчанка Уладзімір Аляксандр.
Краснагір Аляксандр Рыгоравіч
Краўцоў Андрэй
Краўчанка Ала
Круглік Юлія Віктараўна
Кузьміна Галіна
Кузьміч Вольга Аляксандр.
Купчык Мікола
Курдзя Антаніна Юр'еўна
Курдо Антон Васільевіч
Лагун Тацяна
Лазко Любоў Іванаўна
Лапухова Часлава Чаславаўна
Лапцік Валянціна
Лісай Уладзімір Аляксеевіч
Літвін Уладзімір
Ліхашэрст Макарыч Васільевіч
Ліцвінчук Алена
Лужкоўская Юлія Юр'еўна
Лукашэнка Любоў Яўгенаўна
Лунёва Настася
Лызо Дзмітрый Сяргеєвіч
Ляшкевіч Сяргей Іосіфаўіч
Малочка Тацяна
Маляўка Андрэй Фёдаравіч
Мандрык Канстанцін Алякс.
Марзалюк Ігар Аляксандравіч
Маркелаў Валер Анатольевіч
Марозаў Валеры
Марук Мікалай Анатольевіч
Марцінкевіч Ганна
Масла Марыя
Мацкевіч Васіль Васільевіч
Мацулеў Мікалай Пракопавіч
Мельнікава Зоя Пятроўна
Мельнікаў Мікалай Аляксеев.
Міхайлоўская Вікторыя Люд.
Міхалькова Алена
Мудрова Тацяна
Мудроў Вінцэс Леанідавіч
Мурашка Надзея
Мусік Святлана Валянцінаўна

Навумік Зінаіда
Новік Дзіяна
Новік Марыя Іванаўна
Пабірушка Тацяна Валер.
Паўліннік Ліза
Паўловіч Наталля Юр'еўна
Паўлоўская Марыя Ігараўна
Пацялежка Андрэй
Петрыкевіч Валеры Міхал
Піваварчык Ірына Вайцехаўна.
Пінчук Мікалай Фёдаравіч
Піткewіч Аляксандр
Прасольная Вольга Анатол.
Пранікава Тамара
Прыстаўка Яніна Ігараўна
Птушка Алена Міхайлаўна
Пузанкевіч Вікенці
Пянкрат Пётр Аляксеевіч
Пятковіч Тамара Сымонаўна
Пятроў Дзясні Валер'евіч
Рабкоўскі Валянцін
Разжалавец Ніна
Рамашэўскі Барыс Іванавіч
Савастова Наталля Юр'еўна
Салавей Лія Мацвееўна
Саламеўка Кацярына Аляксандр.
Салдатава Аліса Сяргеёўна
Сарока Надзея
Свяжолкін Антон Віктаравіч
Сенчанка Наталля
Сідар Павел
Сідарчук Яўгенія
Сідарэвіч Сяргей Паўлавіч
Сметаненка Аляксандр
Смоўнік Вольга Георгіеўна
Содаль Уладзімір Ілліч
Станілевіч Б.А.
Станкевіч Вячка
Суднік Алена Вячаславаўна
Суднік Арцём Станіслававіч
Суслі Мікалай Валянцінавіч
Сушаверха Кацярына Мінаўна
Сыцько Канстанцін Ігаравіч
Сяльверстава Святлана Яўг.
Тарасевіч Пётр Пятровіч
Ткачоў Максім
Трапашка Аляксей
Усёна Уладзімір Мікалаевіч
Усцімчук Мікалай Мікалаевіч
Фёдарова Ірына Пятроўна
Флярко Сяргей Аляксандравіч
Хляба Ігар Вітальевіч
Цімохаў Сяргей
Цыбулька Аляксандр Георг.
Чаркасаў Л.І.
Чэчат Лілія Пятроўна
Шпірыч Раіса Сяргеёўна
Штанюк Наталля Аляксандр.
Шульчанка Вольга Анатол.
Шэметава Вікторыя
Якавец Т. Я.
Янкоў Дзмітрый Уладзіслаў.
Ярмушчык Антаніна
Яфрэмаў Алег Анатольевіч
Яшкін Уладзімір Уладзіміравіч

Стралец спарадзіў "Стральца" (пра першую кнігу Віктара Пінігіна)

Віктар Андрэевіч Пінігін прыйшоў на белы свет 28 лістапада 1955 г. у раённым цэнтры Лунінец пад сюзор'ем Стральца. У гэтым горадзе ён і цяпер жыве.

Завяршыўшы адукацыю ў сярэдняй школе № 2, ён падаўся ў Бяроза ў ПТВ - 109, якое скончыў на выдатна і пайшоў працаваць мулярам (будаўнічым рабочым) у ПМК - 47. З 1975 года ён працуе ў бюро тэхнічнай інвентарызацыі, дзе спачатку рабіў рабочым-абмершчыкам, а зараз працуе інжынерам. Ён мае вялікі давер у сваім калектыве і болей за 20 гадоў абіраецца старшынём прафкама. У 1986 г. прымаў дзейны ўдзел у ліквідацыі наступстваў Чарнобыльскага ліха на Гомельшчыне ў Нараўлянскім раёне. Пра той час яго сведчанне ў вершы "Знак бяды":

*Кідалі ўсё, увозілі дзетак і самі ад'язджалі,
Ніхто не ведаў, ратавацца чым і як тады.
А з неба сыпаўся радыяцыйны попель,
Паўстаў ізноў над Белай Руссю знак бяды.*

Мне неаднаразоваму вандроўніку і госцю Лунінца немагчыма было не заўважыць Віктара Андрэевіча Пінігіна на тамтэйшых розных літаратурных і краязнаўчых імпрэзах, як і ў Ганцавічах на Дні беларускай пісьменнасці, бо Беларускае Слова - гэта аснова яго жыцця!

На дзень я проста так прыехаў у Лунінец, каб павітаць супрацоўнікаў краязнаўчага музея з яго юбілеем, каб яшчэ болей набрацца красы і сілы горада, ды яшчэ выканаць просьбу баранавіцкіх пэтар'я Галіны Ліс і барда Сяргея Карповіча, каб зайшоў і перадаў нізкі паклон і іхняе захапленне творчасцю Віктара Пінігіна.

Зайшоў і адразу ж патрапіў у гасціннае энергетычнае кола жонкі пэата, маленькага ўнучка Стасіка, яго маці. Хутка падышоў і сам творца. Радасна сям'я Пінігіна ўспрыняла мае асабістыя падарункі - беларускія кнігі, а Стасік адразу ж запатрабаваў, каб яму пачалі чытаць яго падарунак.

Пасля смачнага абеду атрымаў для сябе і баранавіцкіх творцаў Галіны Ліс, Сяргея Карповіча выдзеныя Віктарам Пінігіным кнігі лірыкі "Стралец" з аўтографамі аўтара. Яны былі адрэагаваны ў Лунінцы ў 2013 г., у іх 64 старонкі, тыраж зусім невялічкі - некалькі дзясяткаў асобнікаў. Як аказваецца, гэта першая кніга і першая ўдача Віктара Пінігіна.

Першыя свае творы Віктара Андрэевіч прынёс у 2005 г. у сваю "раёнку" "Лунінецкія навіны", а потым яго творы былі заўважаны ў "Белорусской военной газете" (былая "Во славу Родины", у ёй у ліпені 1969 г. быў апублікаваны і мой першы матэрыял), у незаржаўным выданні "Інформ-прогулка".

Як і ва ўсіх сапраўдных творцаў, так і ў Пінігіна, успаміны цягнуць у малечыя гады: *Прыпяць! Рэчка мілая дзяцінства,
Колькі часу з той пары прайшло,
Як малы, русагаловы хлопчык
У тае хвалі першы раз увайшоў.*

*Пасталеў і плаваць навучыўся,
І ў жыццё вялікае пайшоў.
Але і ў радасці, і ў горы
Да цябе прыходзіў зноў і зноў.*

(«Рака дзяцінства»).

Што і гаварыць, Чарнобыль з Украіны зрабіў для Беларусі найвялікшую шкоду на ўсёй нашай планеце, і ў сваім "Знаку бяды" паэт заклікае:

*Магутны Божа, літасці мало для Беларусі,
Не дай пакут нам болей,*

хай на ёй жыццё цвіце...

*А на Міцінскіх могілках, над абеліскамі герояў,
Як напалін для нас, жывых,*

грыб атамны расце...

Пра гэтае ж усепланетнае зладзейства і наступныя вершы "Нараўлянская яблыня":

*У Данілеўцы, мабыць, ці ў Ліхаўні,
Дзе бываць давалося калісьці,
Бачыў я каля хаты пакінутай,
Яблыню ў квецні з верхам без лісця.*

*Не гулі заклапочана пчолы,
Не было птушак чуць мітусні,
Назаўжды толькі болем гужуўся
У сэрцы жудасны крык цышыні.*

Пачуцце прыгажосці, здаецца, у сэрцы кожнага беларуса, зберагчы яе - гэта павінна быць аснова жыцця і дзейнасці нашага народа! І пра гэта вершы "Кветка лілеі" паэта з Лунінца:

*Доўга-доўга стаяў я ля возера,
Зорка зблытала думкі мае.
Захацелася скрасці лілею,
І прынесці да дому яе.*

*Працягнуў ужо руку да кветкі -
Зразумей, што не ў сілах сарваць -
Між палётак расінкі ўбачыў.
Што, як слэзкі, на вочках блішчаць.*

*Не ўзнялася рука на чуда,
Зорка-кветка павінна жыць!
Так рашыўшы пайшоў ад возера,
Буду ў сэрцы твой вобраз насьціць...*

У сваім вершы "Прызнанне" паэт Віктар Пінігін у кнізе "Стралец" зааветна гаворыць пра сваю Бацькаўшчыну.

*Табе паэты вершы прысвячалі...
Да іх сягоння далучаюся і я.
"Мой родны кут". - кажу, -
"Як ты мне мілы!"
Блажаславенная палеская зямля.*

*Усё тут сэрцу блізка і знаёма,
У спелым жыцце просінь-васількі,
І белы бусел у высокім небе,
Над срэбрам хваляў Прыпяці-ракі.*

Неверагодна добрае, цёплае, узвышанае ў мяне атрымалася ўражанне ад кнігі "Стралец", якую апублікаваў чалавек паэтычнага крыла Віктар Пінігін, народжаны пад сюзор'ем Стральца.

*Міхась Узрынскі,
г. Баранавічы.*

Зорка першай велічыні

У Музеі музыкальнай і тэатральнай культуры адбылося адкрыццё выставы прысвечанай 100-годдзю **Тацяны Міхайлаўны Каламііцавай** (2.8.1914-28.3.1994).

Беларускі дырыжор. Нарадзілася ў г. Санкт-Пецярбург. Скончыла Адэскую кансерваторыю (1936, клас І. Прыбіка) У 1937-39 гг. дырыжор - асістэнт Дзяржаўнага сімфанічнага аркестра СССР. У 1911-43 - педагог Паўночна-

Асцёнскай опернай студыі пры Маскоўскай кансерваторыі. У 1944-46 і 1952-1993 гг. - дырыжор Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларусі, у 1936-1952 гг. - сімфанічнага аркестра Беларускай філармоніі. Выканальніцкую манеру Каламііцавай вызначалі высокая прафесійная культура, вялікая экспрэсія і тэмперамент. Садзейнічала значнаму ўзбагачэнню беларускага оперна-

балетнага рэпертуару: упершыню на савецкай сцэне паставіла оперу "Арэстэя" С. Танеева (1963). Музыкачны кіраўнік "Аповесці пра каханне" (1953) і "Палымяных сэрцаў" (1955) В. Залатарова, "Падстаўной нявесты" (1958) Г. Вагнера, "Альпійскай балоды" (1967), "Выбранніцы" (1969) і "Тыля Ёленшпігеля" (1974) Я. Глебава.

Сярод іншых значных спектакляў, у якіх дырыжы-

рала Тацяна Міхайлаўна: "Фаўст" Ш. Гуно (1950), "Маладая гвардыя" Ю. Мейтуса (1954), "Яўген Анегін" (1943), "Пікавая дама" (1960 і 1972) і "Лебядзінае возера" (1967) П. Чайкоўскага, "Фра-Дябала" Ф. Абэра (1955), "Марная засяргора" П. Герталя (1959), "Сцежкаю грому" К. Караева (1960), "Кето і Катэ" В. Далідэ

(1962), "Заручыны ў манастыры" (1962) і "Папалушка (1965) С. Пракоф'ева, "Рафэль" А. Арэнскага (1963), "Трубадур" Дж. Вердзі (1964), "Любоўны напой" Г. Дзініцці (1965), "Пер Гюнт" на музыку Э. Грыга (1966), "Багема" Дж. Пучыні (1968), "Лазгрын" Р. Вагнера (1977), "Казкі Гофмана" Ж. Афенбах (1983).

У 1964 годзе дырыжор стала народнай артысткай Беларусі. На выставе прадстаўлены фотаздымкі, дакументы і асабістыя рэчы Тацяны Міхайлаўны Каламііцавай.

Спадзяюся, што выстава зацікавіць творчую інтэлігенцыю і студэнтаў кансерваторыі.

Аляксей Шаляхоўскі.

Нядзельная пропаведзь на АНТ па-беларуску

Ужо пэўны час "Нядзельная пропаведзь" на АНТ гучыць на беларускай мове.

24 жніўня пропаведзь па-беларуску чытаў знакавы для Беларусі святар протаіерэй Фёдар Поўны.

Вось адказ, трэба думаць, мітрапаліта Паўла на тая нападкі, якія пасыпаліся былі на яго адразу пасля прызначэння ў Беларусь.

Беларуская Праваслаўная царква паварочваецца да беларускасці, магчыма не так хутка, як хацелася б, але, па ўсім відаць, дабра-славенне мітрапаліта на гэта ёсць.

Наш кар. Архіўнае фота.

Паліна Рэспубліка:

"Беларуская мова жыве ў гэтай зямлі"

Маладая менская спявачка Паліна Рэспубліка пабывала ў Гародні. Спачатку хадзіла па вуліцах з фотаапаратам як турыстка, затым выступіла з канцэртамі ў невялікім дварыку ў Старым горадзе каля арт-галерэі "Крыга". Выступ адбыўся ў рамках кампаніі "Будзьма".

Спявачка расказала Радые Свабода пра стаўленне да Гародні, цікавасць да Варшавы і любоў да беларускай мовы.

Гарадзенскі дух

- Я думаю, Гарадня - такі горад, які для кожнага больш-менш свядомага беларуса з'яўляецца такой старонкай, якую кожны хоча адкрыць і штосьці сваё асаблівае тут знайсці, - кажа Паліна. Яна апавядае сваю "чароўную гісторыю", звязаную з Гародняй. Адночы яна ездзіла на канцэрт у Беласток, а пятай раніцы ехала ў маршрутцы па Гародні, убачыла світанак і падумала, што ніколі не бачыла яшчэ вечаровага горада, трэба калі-небудзь прыехаць і пахадзіць.

Але пасля Беластока маршрутка спазнілася, апошні цягнік ужо пайшоў на Менск. А грошай беларускіх няма, і не вядома, куды падзецца. І тут гарадзенка, якая таксама вярталася з Беластока, прапанавала ў яе пераначаваць і пакарміла. Усё здавалася вельмі дрэнна, кажа Паліна, але абярнулася так, "што ты бачыш казку і не можаш гэтаму паверыць". Быў яшчэ начны шпацыр. - Горад для мяне адкрыўся і пакінуў у душы самыя прыемныя пачуцці, з-за чаго мне штотараз вельмі прыемна суды вяртацца.

- Жывая гісторыя?

Паліна адказвае хутчэй

адмоўна:

- Ёсць такі момант: можа, не толькі ў Гародні, але што да ўсяе беларускай архітэктуры - калі ў нас аднаўляюць, замазваюць атмасферу і, можа, тую гісторыю, смак якой ты хочаш адчуць, каб у цябе ўзніклі нейкія асаблівыя асацыяцыі, і ты адчуў сябе на два-тры стагоддзі раней.

Але ўсё ж пакінулі ўражанні старыя дамы ў спалучэнні са старым брукам, самі гарадзенцы.

- Нам сустрэўся вельмі імпазантны мужчына з сабакам, на фоне старога дома - штосьці я такое адчула асаблівае, - прызнаецца Паліна.

Хоць яна "пакуль не адчула Гародні, не разумее яшчэ ні маштабў горада, ні яго ўнутранага тэмпу і рытму. Напэўна, таму, што яшчэ не праявіла ў горадзе столькі часу, каб адчуць, які ён наагул і твой ён ці не".

Польскі акцэнт

- Польшчу я люблю. Была нядаўна ў Варшаве, і было прыемна адчуць, што не ўспрымаеш яе як далёкае замежжа. І нешта адчуваеш роднае, прыязджаеш, як да сястры. Маё жыццё моцна не звязанае з Польшчай, але мне прыпіваюць польскі акцэнт. Я не ведаю, чаму.

Радые Свабода.

Памёр дэпутат Апазіцыі БНФ Барыс Гюнтэр

У Менску ва ўзросце 70 гадоў памёр дэпутат Апазіцыі БНФ у Вярхоўным Савеце 12-га склікання Барыс Гюнтэр.

Барыс Гюнтэр нарадзіўся 2 верасня 1943 года. У Вярхоўны Савет 12-га склікання быў абраны ад Гомельскай-Сельмашаўскай акругі. З першага дня ўтварэння Апазіцыі БНФ быў яе актыўным сябрам. Быў сябрам Ценевага Кабінета Апазіцыі БНФ.

Быў сакратаром Камісіі ВС у пытаннях працы, цэнаў, занятасці і сацыяльнай абароны насельніцтва. Уваходзіў у склад Часовай камісіі ВС па ацэнцы дзейнасці службовых асобаў у сувязі з ліквідацыйнай наступстваў аварыі на Чарнобыльскай АЭС.

У студзені 1991 года ў складзе дэлегацыі Апазіцыі БНФ быў у Вільні, калі туды былі ўведзеныя савецкія войскі з мэтай задушшыць імкненне літоўцаў да незалежнасці. Узнагароджаны медалём Літоўскай Рэспублікі "Памяці 13 сту-

дзена".

Барыс Гюнтэр быў адным з аўтараў пакета дакументаў, якія ляглі ў падмурак прынятых 25 жніўня 1991 года рашэнняў аб абвешчэнні незалежнасці Беларусі.

Удзельнік галадоўкі дэпутатаў 11-12 красавіка 1995 году ў Авальнай зале, абвешчанай на знак пратэсту супраць ініцыяванага Лукашэнкам рэфэрэндуму аб ліквідацыі статусу беларускай мовы як адзінай дзяржаўнай, ліквідацыі

статусу дзяржаўных сімвалаў "Пагоні" і бел-чырвона-белага сцяга, эканамічнай інтэграцыі з Расеяй і праве прэзідэнта распускаць парламент.

Пасля сканчэння дэпутацкіх паўнамоцтваў пэўны час працаваў у праваабарончым цэнтры "Вясна".

Выказвае спачуванні родным і блізкім дэпутата Незалежнасці.

Хай будзе не цяжкай яму зямелька незалежнай краіны - Рэспублікі Беларусь.

Прэзентацыя новай кнігі Леаніда Лаўрэша ў Лідзе

20 жніўня ў Лідзе, у Даміку Таўлая на паседжанні літаратурнага аб'яднання "Суквецце" пры "Лідскай газеце" адбылася прэзентацыя новай кнігі Леаніда Лаўрэша "Вандалін Шукевіч", якая выйшла ў серыі "100 выдатных дзеячаў", запачаткаванай А. Тарасам.

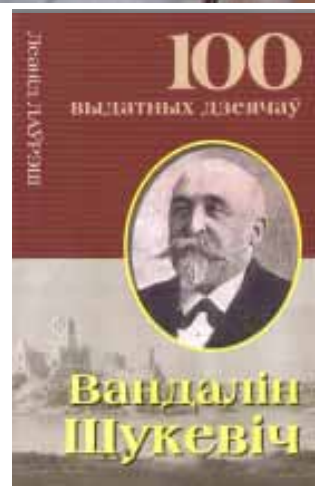
Як паведаміў Леанід Лаўрэш, гэта недзе 16-я кніга серыі, і ўсім лідзіянам вельмі прыемна, што адным з герояў серыі стаў наш зямляк, археолаг Вандалін Шукевіч, які хлопчыкам яшчэ мог бачыць вялікага Тодара Нарбута, балазе іхнія маейткі знаходзіліся зусім недалёка.

Прысутны на прэзентацыі Станіслаў Суднік ахарактарызаваў пазіцыю Вандаліна Шукевіча па беларускім пытанні. Вандалін Шукевіч вызнаваў сябе за паляка, станаўленне яго свядомасці праходзіла ў атмасферы барацьбы менавіта рускага і польскага пачаткаў у гэтым краі. Але тонкі розум навукоўца не мог не заўважыць таго "сімпа-тычнага" беларускага руху, які толькі зараджаўся, тым больш, што стваралі гэты рух

многія з яго суседзяў, перш за ўсё Вацлаў Іваноўскі, Алаіза Пашкевіч і інш.

У сувязі з развіццём беларускага руху Вандалін Шукевіч папярэджаў палякаў, што ў іх ёсць два шляхі будавання адносінаў з беларусамі: або яны падтрымаюць беларусаў і займеюць сяброў, або ўсходнія сілы зробіць з беларусаў ворагаў Польшчы. Факт, што палякі ў міжваеннае дваццатгоддзе выбралі другі шлях і толькі пасля 1991 года пачалі адносіцца да беларусаў так, як вучыў В. Шукевіч у 1917 го-

дзе.

Кніга выклікала вялікую цікавасць у прысутных і перш за ўсё ў работнікаў музея, бо кожнае новае выданне, кожная новая публікацыя пра знакамітых лідзян служыць умацаванню краязнаўчай веды на Лідчыне, робіць больш устойлівай прышласць нашага краю, грунтуючы яе на трывалым гістарычным падмурку. І кнігі ды артыкулы Леаніда Лаўрэша займаюць у гэтым працэсе важнае месца.

Яраслаў Грынкевіч.

75-годдзе Валера Санько ў водсветах

У творах Валера Санько - шырыня, глыбіня, філасофская і містыка

Калі для нашых прашчураў літаратура ўвасабляла малітву, гісторыю і чарадзеяства, то сучасная літаратура (апрача таго) носіць у першую чаргу пазнавальна-інфармацыйны пачатак.

... Прамізна думкі, рэдкая ў многіх літаратураў, якія хаваюць слабасць духу і ляноту пошуку за апісальнасцю і расцягнутаццю, у Валера Санько зводзіцца часам да лаба-ваму фраз-аэнак. Гэта памагае яму пазбягаць вадалейства. Замест двух-трох старонак паказу аўтар шчасліва абходзіцца абзацамі, адным-двама радкамі аэнак, філасофскай ці прадметнай.

Замест зацяганай нуднай апісальнасці - дынамізм, іскрыстая філасафічнасць і ... рэлігійнасць. З усіх ягоных вялікіх і малых твораў усяго адзін герой свядома адмаўляў Бога, і той скончыў лёс на вайсковых іклах ("Воўка ты знойдзеш на сваю шчыю").

... Чым падкупляе сапраўдны літаратура, якая б каструбаваць і грубая не была? Праўдзівасцю. Яна проста вымагае праўды сюжэту, асобнага канфілікту, сітуацыі. Не падробкі пад праўду, выдумкі, адзінае апраўданне якіх - так магло быць, - а сапраўднай праўды.

У В. Санько гэта ўсё ёсць. Сюжэтнасць, іскрыстая падзейнасць, глыбокадумная настраёнасць герояў, іх індывідуальная характарыстыка, стыльва стыхія, стылістычныя сродкі - усё паказвае, што ў літаратуры самабытна аўтар.

Менавіта з-за гэтай самабытнасці ў яго нялёгка літаратурны лёс. Многія рукапісы адхіляліся. Яго вучылі рэцензіямі, заключэннямі. Ралі, "памагалі". А слупкі ўпарцік не згаджаўся. Амаль ні з чым. Гадамі.

Прыходзіцца толькі здзіўляцца, як у эпоху ўсярэднасці думкі і стылю, ўсярэднасці праблем, рафінаванай аўтарскай смеласці, няскондай хутчэйшай празе аўтара да публікавання, - як Валер Санько змог устаць у адстаіванні стылю, манеры, лексічнай рознафарбнасці.

... Зла няма ў вечнасці, у прыродзе. У самаўзнёменнай волі злобы таксама не было. Ні ў аднаго, нават адмоўнага героя В. Санько няма неапраўдана гнёўных злых учынкаў. Кожны герой - асоба, кожны ўчынак асобы - жыццёва матываваны.

Адмоўныя героі не мажуць чорна фарбаю, маюць станоўчыя рысы. Усё як у жыцці. Сюжэты жыццёвыя, у іх размах, універсальнасць і праблематычнасць быцця. Барацьба тут не літаратурна-выдуманая, не падобная, а сапраўдная жыццё.

... Асобныя рэдактары і чытачы звыкліся з шэрасцю, вітаюць тую рэальнасць, якая

заганяе ў літаратурныя штампі, схемы можасці. В. Санько ў схемі не ўкладваецца. Любыя ён на словах і практыцы адваргае павярхоўнае слізганне, ілюзію праблемнасці, падробкі пад праўду. Ён, не збаіма перабольшвання, у гэтым плане - глыба.

... Абавязаны сказаць вось пра што. У XIX стагоддзі, нават у пачатку XX, артадоксы каталіцызму і праваслава адкрытым і таемным боём змагаліся з апакрыфічнаю літаратураю. Дзе яны цяпер? Расталі, зніклі. А колькі было шуму, гаму, пены... Так у наш час асобныя рэдактары змагаюцца з дыялектным словам. Шумяць, абвргаюць.

Навошта? Бяда не дыялект, а не да месца ўжыты дыялект. Валер Санько за такога "не да месца" папрокаў амаль не заслугувае, хаця ў яго плеймы слупкіх слоўцаў: *ацукныя, думкія, напатоленыя, ўдастолюць, упецкаль, увекрадзь, будам, брацьма, саўсім, пойдзя, ціціпкала, ня, ні, ужэ, ведацьмуць...*

Спалучэнні словаў таксама часта нечаканыя: *пакмарна-расчулены, падзапаканы блакітны лёд вачэй, голас перачаўлены, просьбітна-малітоўная мова жанчыны...*

Аўтар вусна папрок нібыта прымае, практычна ніколі, рэдкая рэдкая. Так і хочацца сказаць настойнаму слупкачу: *не гані хвалю, не пішы супярэчна цяперашняму правапісу... У мове герояў можна дыялектнічаць, у аўтарскай не трэба. Не вылучаць з радыёў.*

Тым не меней ягоная нетрадыцыйнасць і нестандартнасць прыцягваюць. Дакладна ўпісваюцца ў агульнае рэчышча аўтарскай стылістыкі, светаўспрымання. Што ж, чым душыцца аднастайнаю газетнаю прычасанасцю, на мяжы правінцыйнай лексічнай беднасці, то лепей пачытаць дыялектваю рознафарбнасцю. Літаратура і мова ад расцветкаванага стылю толькі выйграюць.

Уладзімір Гніламёдаў, пісьменнік, док. філалаг, навук, акадэмік АН РБ (кн. "Усё скончана: мы прайшлі па Маскве", 1993).

Чытаецца з цікавасцю, лёгка, адным захопам

Празаічныя творы з гістарычным ухілам чытаюцца заўсёды. Гістарычная тэматыка, на якой бы мове не пісалася, заўжды знойдзе чытача. На Беларусі няшмат гістарычных твораў гістарычнай тэматыкі. Асабліва ў параўнанні з літаратураю народаў-суседзяў.

Таму асабліва прыемна чыталася аповесць Валера Санько "Усё скончана: мы прайшлі па Маскве".

... Ствараецца ўражанне, аўтар сапраўды таемнымі пудынімамі ўведаў штосьці значнае з касмічных ведаў, калі расказвае, як задоўга да вайны прафесар Карл Гаўсгофер па-

пярэджвае Адольфа Гітлера аб праходзе нямецкіх войскаў па Маскве. Сюжэты ў аўтара не проста займальныя, а выварочваюць, перакаўмляваюць душу, прымушаюць сцінацца ад таямніцаў, што вітаюць вакол нас.

... Вопыт праявіць і рэдактара (аўтар доўгі час загадваў рэдакцыямі ў выдавецтвах Беларусі) дапамог яму выйсці на рэдкую містычна-гістарычную тэму. Мажліва, яму варта ад гістарычнай фантастыкі, аздобленай выключна праўдзівымі канкрэтнымі дэталіямі, не ўхіляцца і надалей. Тады лягчэйшы шлях будзе ягоных твораў.

Анатоль Грыцкевіч, док. гіст. навук, проф., заг. кафедры гісторыі Беларусі і сусветнай гісторыі Мінскага інстытута культуры (кн. "Усё скончана: мы прайшлі па Маскве", 1993).

З цікавасцю прачытаюць ветэраны і моладзь

Аўтар піша арыгінальна, праўдзіва і трохі па-старабытнаму. Мусіць, па-гэтаму (і з-за праўдалюбоўства... так непажаданага чыноўнаму людю і трымальнікам ручак і пер'яў) яму цяжка прабівацца на старонкі беларускага друку.

Творы кнігі "Усё скончана: мы прайшлі па Маскве" напісаны арыгінальна, адлюстроўваюць праўду жыцця. Паказваюць яго своеасабліва. Бадай, упершыню ў беларускай літаратуры так востра зачэпліваюцца праблемы містычнасці, прыкметаў, чарадзеяства. Язычніцкі дух пранізвае ўсе чатыры творы.

Аповесць В. А. Санько, у якой на фронтах апошняй вайны загінулі бацька, абодва браты бацькі, брат маці, паранена некалькі другіх крэўнікаў, з містычным ухілам паказвае нечаканы бок нацызму, ганебную астральную заадазенасць Адольфа Гітлера.

... Тым не меней аўтар, хоць і зменшыў станоўчае ў абмалёўцы ворагаў, пакідае іх занадта чалавечымі. Па ягонай логіцы, ім можна і паспачуваць. Гэта рэбжа не трэба. Забойцам не спачуваюць. Забойцаў бацькоў пражываюць.

... Пра другую аповесць і абодва апавяданні скажу коротка: чытабельныя, багатыя на думкі, філасофію, падзеі. Пачнеш чытаць - не адарвешся.

У наш час, калі вокны кватэр захлашчае мора цікавай перыёдыкі і літаратуры, гэта вялікі паказчык, прыкмета сапраўднай літаратуры.

Аляксандр Хацкевіч, док. гіст. навук, проф., заслужаны работнік вышэйшай школы Беларусі, ветэран вайны (кн. "Усё скончана: мы прайшлі па Маскве", 1993).

Нікога не асуджае

Ён даўно зразумеў сваехібы. Праполвае, а то і дапаў-

няе былія тэксты, друкаваныя і недрукаваныя. Часам мне прыходзіць крамоўная думка: яму не крыўдаваць патрэбна на прыкарытніцаў (ягоная тэрміналогія, так заганяны кажа пра многіх супрацоўнікаў часопісаў, выдавецтваў), а дзякаваць ім... Браце-жуче, не сярдуй на бюракратную літаратурную беларускую сістэму і тупых яе сыноў. Так, "прыкарытнікі" білі цябе па-дурному і несправядліва, на палях тваіх твораў пісалі дурноцце, - але яны памаглі табе зараз не сараміцца слабазно надрукаванымі кніжкаў. Памаглі паўстаць перад цяперашнім раздураным і адначасова патрабавальным чытачом сапраўдным пісьменнікам, чысценькім, не замазаным згодніцтвам, выдуганнем перад сістэмаю.

У творах В. Санько не было і няма расхвальбы КПСС, нават проста падзякі сістэме, выгадалай усіх нас. А гэта непазбежна, калі б рукапісы падпісваліся ў свет у даперабудовачныя часы.

З кампартыі Валер Санько выйшаў задоўга да жніўня 1991 года, да так званых перабудоўшчыкаў. За дваццаць дзесяць гадоў быцця ў партыі не меў ніводнай вымовы. Выйшаў насуперак угаворам, - з ёю ў яго свае падрахункі. Тым не менш, чарговы парадокс слупкага ўпарціка (ацэнка У. Гніламёдава), тым не менш заяўляе, што не будзе "паліваць" кампартыю брудам. Нельга было, а, значыць, сябе абганяваць.

... Пакутнік-недрукаванец, свядомы і несвядомы змагаўся з прыкарытнікамі адлітаратуры няхай дзякуе Богу і яго вялікасці жыццю.

Алесь Яскевіч, пісьменнік, док. філалаг, навук. (кн. "Не плач, маці", 1995).

Нечаканы роздум над іскрыстай кнігай

Жывыя праніклівыя словы Алесь Яскевіча і Уладзіміра Гніламёдава патрабуюць дапаўнення. Яны абодва далі рэкамендацыі Валеру Санько на ўступленне ў Саюз пісьменнікаў Беларусі. Трэцюю рэкамендацыю даў таксама славетны пісьменнік Янка Скрыган.

... Толькі цяпер мне высвецілася, якую вялікую пакутніцкую барацьбу веў Валер Санько з беларускімі, як ён гаворыць, зашоранцамі ў выдавецтвах і часопісах, то бок літрэдактарамі.

Сказаць, найшла каса на камень, будзе няправільна. У кожнага з двух бакоў свая праўда. Гляджу рэдакцыйныя заўвагі, падкрэсліванні, праўкі на аўтарскіх старонках яго рукапісаў і практычна па большасці з іх нічога асабліва адмоўнага не магу сказаць. Слухаю пярэчэнні на іх слупка, уважваюць стыль, абароты, дыялекты ў другіх пісьменнікаў - і цалкам пагаджаюся з праўдаю В. А. Санько.

Гадамі, дзесяцігоддзямі слупкі пакутнік і ўпарцік настойна мажэцца даказаць уласную самабытнасць, логіку, самастойнасць. Каб ён хоча трохі пакампрамісначаў у фундаментальным, то з яго хвацаю, жыццёва праўдаю сюжэтаў, любасцю да народа беларускага, мовы і роднай Беларусі, стылістычным і лексічным багаццем, літаратурны лёс яго быў бы нашмат шчаслівейшым.

Падумаць толькі, першае апавяданне надрукаваў у Баранавіцкай раённай газеце, калі выдатна вучыўся ў медвучылішчы, у студзені 1958 года, першую аповесць у рэспубліканскай газеце "Чырвоная змена" - у жніўні-верасні 1964 года, а поўнасцю самастойнай кнігі прозы ў дзяржаўным выдавецтве "Мастацкая літаратура" ў савецкія часы і ў цяпершыне - ні адной! Планавалі неаднойчы, у планах рэдакцыі былі кнігі так і няма.

... Даходзіць да абсурда. У навізне прыёмаў, сюжэтавай разнастайнасці, свеасабліваасці стылю і мовы аўтара, дыялектным багацці літрайшчыкі бачаць недахопы, мінусовасць.

... Беларускія пісьменнікі, сцвярджае В. А. Санько, таўкуцца ў сваім коле (абшары, бялоце) і ўпэўненыя радасныя. Ядзец адзін аднаго і незамутнёна шчаслівыя. Па водгуках аўтара, пакрыўджанага гадамі прыдзірак, яны доўга не змогуць узяцца на новую ступень мыслення, адлюстравання праўды быцця.

Не забудзем і элементарную чалавечую зайздасць да твора, жыцця і незалежнага паводзінства аўтара, зайздасць прыстасаванца і слабака да прамога чалавека, чаканне літсупрацоўнікама пакоры і згодніцтва ад мастака, прагінавання перад любімою парадаю, часам самаю бязглуздаю.

... Прынялі ў Саюз пісьменнікаў Беларусі яго... па-ся 12 заяваў, на чввёртым абмеркаванні Рады СП (1997). Такі выпадак неаб'ектыўнасці адзіна на ўсю Беларусь, ва ўсе часы. Ведай, справядліўчык і упарцік, наша патайнае *магу/немагу, ухвалю/неухвалю*. У вочы скажу *ура*, пахвалю, а пры тайным галасаванні з'адмоўнічаю.

Доктар народнай медыцыны Валер Санько цяпер нікога не асуджае, чамусьці занадта часта ў падобных выпадках па-філасофску ўсміхаецца.

... Прамізна думкі, пазбяганне расцягнутасці, умернае паказаць некалькі гадоў жыцця героя на адной-двух старонках, замест зацяганай нуднай апісальнасці дынамізм, іскрыстае мудраванне, абярэгі, прыкметавасць і рэлігійнасць, а самае галоўнае - звярнулісь востра праўда яскрава ва ўсіх аповесцях і апавяданнях.

Ён умее не проста выпісаць факт, сюжэт, вобраз, ён насычае іх сонечнай яскравай энергіяй. Сімфанічнасцю. Дыялектна чарадзеянасцю. Ужо

першыя такты апавяданняў "Іскры Алімпіяды", "На сцяг-раўняй!", "Наперад! Ура-а!" захопляюць чытача, не дазваляюць адарвацца ад радка.

Любы непрадзятны чытач заўважыць ёмкасць сюжэтаў праявіць, лагічную матывацыю дзеянняў герояў яго твораў, неадналінейнасць іх мыслення. У іх бруць справядліва існасць жыцця.

... Не ў аднаго мяне выкліча здзіўленне старонка, на якой значацца аўтарскія творы і гады іх здачы/адваржэння ў часопісах, газетах, выдавецтвах дзяржавы. Бадай, упершыню ў Беларусі, і не толькі, пералік сумных мартырожных датаў прымушае задумацца пра непраходную бюракратнасць і прадузятасць у беларускіх рэдакцыйных установах. Выклікае пратэст.

Арсень Ліс, пісьменнік, док. філалаг, навук.

(кн. "Недрукаванае. У Белдзяржлітструктурах", 2008).

Дакументалізм і факталогія паядналіся з празорнасцю

На Беларусі адна з самых закрытых і неадследзваных тэмаў - смерць народнага паэта Янка Купалы. Напісана пра творчасць шмат, сам узгадваецца часта, а як памёр - канкрэтнага нічога.

Валер Санько ў аповесці-ўяве "Гнеў на іх нязміўны" з нечаканага боку ззірнуў за сцяну тайны гібелі беларускага генія. Адкуль, што, як уведалася аўтару з забойства - сакрэт пісьменніка. Логіка яго доказаў сур'езная, праўдападобная. Кожны з герояў - Янка Купала, Луцвічанка/Купаліха, Сталін, Фадзеў, Берыя, Тарасюк, Панамар, Гарбун, Лапуха па-свойму доказны, праўдзівы. Сачыць за іх лёсам, словамі і думкамі цікава і карысна чытачу любога ўзросту, прафесіі.

Прыцягваюць у аповесці-ўяве глыбініны філасофскія разважанні, гістарычная дакументальная фактура, бадай, упершыню шырока пададзеная ў невялікім мастацкім творы (146 стар.).

Справядлівы паказ мастакам адчуванняў усіх слаёў грамадства, як у рамане "Звіння жэўрукі ў Чарнобыльскім небе", радство перажыванняў герояў яднаюць беларуса і рускага, паляка і немца.

... Гісторыя хлусні, вымыслаў, замоўчванняў вакол гібелі Янка Купалы не мае лагічнага канца. Угадаў аўтар ці выведар ў нябесных таемных сіл, прадбачыў ці, як Роберт Конквест, даследчыцкі прышоў да падрабязнай дэталізацы падзеяў у аповесці - неістотна. Галоўнае, поўная сіла празорная праўдзінасць. Адчуванні душы чалавека (хоць і выключна грэшнага) на Тым свеце наогул ніколі нікому не былі дасяжныя, нікім не апісваліся, тым болей так яўна, доказна.

Творчасць аўтара рэльефная, цэльная, самабытная, вялікай энергіі. Я пісаў пра гэта ва ўводзінах да яго кнігі "Усё скончана: мы прайшлі па Маскве" (1993), з радаснай упэўненасцю паўтараю цяпер. Магутная заклікальнасць праўдзівасці, заглыбленая філасофскасць, моўныя знаходкі Валера Санько ўзраслі ў аповесці.

Анатоль Грыцкевіч,
док. гіст. навук, праф.
(кн. "Грэх на іх ня-
змыўны", 2013).

З пранізілавй дакументальнасцю пра аварыю на ЧАЭС

Унёс навізну ў асвятленне чарнобыльскай тэмы пісьменнік і доктар народнай медыцыны Валер Санько дакументальным раманам "Звіняць жаўрукі ў Чарнобыльскім небе", 2013, 612 стар., 50 экз. Тыраж такі, што ні ў кожную бібліятэку трапіць экзэмпляр.

Перакананы, такой глыбокай і нечаканай дакументальнасцю пра чарнобыльства не было ні ў аднаго аўтара з Беларусі, Украіны, Расіі, тым болей з закардоння. Кніга вартая ўвагі чытача любоў прафесіі, узнато.

Упершыню ў сучаснай літаратуры лагічна і праўдзіва, з дакументальнай пранізілавасцю гаворыцца аб прычынах выбуху на ЧАЭС, ліквідацыйскіх і перасяленскіх праблемах. Выкарыстаныя рэдкія дакументы хаця і раскрасчаныя, але ад застойных савецкіх часоў практычна не ўжываліся. Незамутнёная праўда ў рамане. Пранікнёна засвяціўся ён ахвватнасцю адбылых падзей ў Беларусі, на Украіне, у Маскве. Пранізілаваць жыцця і смерці набатам вызываюцца скрозь лёсы дзеткаў-чарнобыльцаў, акадэміка Лягасы (пратагін Лягасаў). Непрыхарошаны бюракратныя праблемы тагачасна і цяпершыны кранаюць любога.

... Абавязаны, проста абавязаны працітаваць з эполога некалькі радкоў.

"...Другі варыянт гібелі кантынента таксама якравіцца доктару Бялко. З надлодак, падземных сховішчаў і палігонаў пусціцца ў Еўропу ракеты з ядзернымі бомбамі рускія, мусульманцы, кітаіцы, на якіх толькі што накіраваліся бомбы з Еўропы. Адказ за ўяўленьня ці сапраўды пусціцца нябесны амерыканскі пясчлачкі ім з тэрматрай Еўропы.

Праклёны зніклых нацыяў, народаў, дзяржаў узваляць на свае духоўныя абалонкі ў Тагасвецці цяперашнія выбраныя кіраўнікі еўракраіны, калі з-за іх слоўнява-дабрачных "не думалася, нас запэўнівалі...", мы зусім не хацелі прыцягнуць удар адзіякі" разбурацца гарады, сама Еўропа, ракета ўзнімецца планета.

Расплата, горкая расплата чакае ЗЭШ-аўцаў, рускіх, яшчэ болей хітрамондрых кітайцаў, якія з ветлівымі ўсмешкамі і ліслівыммі слоўцамі, з таннай нядоўгатэрміновай прадукцыяй металёваю іржаю расплаўваюцца на свеце, вычэваюць самадства белай расы, - расплата чакае французцаў, англічан, немцаў, чэхаў,

іспанцаў, палякаў, шведаў, нідэрландцаў, італьянцаў.

Няўжо кемкія кіраўнікі разумных нацыяў не ўпетраць прасцей простае. Дзе б рыўкова не ўзбушваліся рэактары (не дай Бог яшчэ бомбы), накрыецца ўся планета. Розніца неістотная: хто занецца раней на дзень, месяц, хто пазней - праз квартал, паўгода".

... Мова аўтара квясцятая, у ёй мноства даўнейшых словаў, выразаў. Своеасабліва выкарыстоўваюцца дыялектавыя пласты Міншчыны, Гомельшчыны.

Аляксей Рагуля,
пісьменнік, докт. філалаг.
навук, праф.

(з рэцэнзіі на раман
"Звіняць жаўрукі ў Чарнобыльскім небе", 2014).

Ашаламляльная праўда Чарнобыля

Была ўражана, наколькі праўдзіва аўтар некалькімі кідкімі словамі здатны перадаваць складаны псіхалагічны вобраз герояў. Вялікі дакументальны раман шматлінейны: у ім пра безадказнасць і паскудніцтва праектантаў, канструктараў, будаўнікоў, дурату кіраўніцтва ЧАЭС, гераізм ліквідатараў, памылі камбелпартнаменклатуры пры перасяленнях, бедах захворэлых дарослых, развал абрадыяцыйных сем'яў...

У творы многа смутных горкіх словаў пра маркоту хворых дзяцей, ды іхні заўчасны адлёт...

Валерый Санько, аўтар і суаўтар 17 кніг, стварае пазнавальныя вобразы знаёмых гістарычных асобаў нядаўняга часу - Лягасава, Несцяронкі, Нікітанкі, Слюнькова, Гарбачова, Рыжкова, Шчарбіцкага, Аляксандрава... З цікавымі падзеямі і падрабязнасцямі. Некаторыя прозвішчы крыху змененыя, хаця лёгка пазнавальныя. Вялікія падборкі дакументальнага матэрыялу, "Аб'ектыўкі", "Водсветы", дазваляюць чытачу прасачыць тагачаснае быццё, разгледзець нізкую выкрутліваць савецкай сістэмы.

Адна з апошніх "Аб'ектывак" паведамляе: "Пра разбуранне адной сценкі і абрушванне часткі даху на ЧАЭС дванаццаціга лютца 2013 года стараліся на рэактары не талкаваць. Абыходзілі. У газетах, на тэлевізіі Украіны і Кітаі ляцяць у саманішчэнне..." апакаліптычныя сцэны мажлівага фінішу планеты.

Радуе смеласць словаўтварэння. Беларуская мова можа быць сапраўдным багаццем для выказвання пачуццяў, роздуму, апісання падзеяў.

Ядвіга Рай,
былая настаўніца,
г. Мінск
(*"Краязнаўчая газета"*,
№16, красавік, 2014).

Валер Санько:

"Любіў, люблю і любіцьму Беларусь"

Валер Аляксеевіч Санько - беларускі пісьменнік, журналіст, краязнавец, кніга-выдавец, доктар народнай медыцыны, член-карэспандэнт Аўтаномнага аддзялення Міжнароднай грамадскай арганізацыі "Міжнародная Акадэмія Энергаінфармацыйных Навук" у Беларусі.

Нарадзіўся ён 29 жніўня 1939 года ў вёсцы Вялікая Сліва Слуцкага раёна. Адвучыўся ў мясцовай сярэдняй школе, паступіў у Баранавіцкае медыцынскае вучылішча. У 1958 годзе закончыў яго з адзнакаю і быў накіраваны на працу ў Пінскі раён на Берасцейшчыне, дзе загадваў Лосіцкім фельчарска-акушэрскім пунктам. Працаваў там нядоўга: надышла пара для службы ў Савецкай Арміі (1958 - 1961), у запас звольнены ў званні сяржанта. Год вучыўся ў Менскім медыцынскім інстытуце, пазней закончыў факультэт журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (завочна), Менскую вышэйшую партыйную школу. Пасля вучобы ў аспірантуры Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Акадэміі навук Беларусі (1968 - 1971) здаў кандыдацкія экзамены, але дысертацыю на тэму "Беларуская чароўная казка" не абараніў. Некаторыя яго запісы фальклорных твораў змешчаны ў перыядычным друку, акадэмічным 50-томавым выданні беларускага фальклору.

В. Санько працаваў памочнікам санітарнага ўрача ў Менску, журналістам у газетах "Чырвоная змена", "Звязда", загадваў рэдакцыяй медыцынскай і фізкультурна-спартыўнай літаратуры выдавецтва "Беларусь" (1972 - 1975). Пасля была праца намеснікам галоўнага рэдактара часопіса "Здравоохранение Белоруссии", намеснікам галоўнага рэдактара выдавецтва "Народная асвета", загадчыкам рэдакцыі краязнаўства, турызму, фізкультурна-спартыўнай літаратуры выдавецтва "Полымя", намеснікам рэдактара чарнобыльскай газеты "Набат", дырэктарам заснаванага Беларускага дзіцячым фондам Беларускага выдавецтва Гаварыства "Хата" (1992 - 2006).

Першае апавяданне В. Санько надрукавана ў 1958 годзе ў баранавіцкай раённай газеце. З таго часу пабачылі свет яго 19 аповесцяў і 68 апавяданняў, адзін раман. Выйшлі з друку зборнікі апавяданняў і аповесцяў "Жыватворныя крыніцы" (1979), "Знаёмства" (кніга трох аўтараў, 1982), "Усё скончана: мы прайшлі па Маскве" (1993), "Не плач, маці" (1995), "Дахаты пойдучы ўсе" (1999), "Ненадрукаванае. У белдзяржлітструктурах" (2009), "Грэх на іх нязмыўны" (2013), раман "Звіняць жаўрукі ў Чарнобыльскім небе" (2013).

У суаўтарстве падрыхтаваў навукова-папулярныя кнігі "З вудай і стрэльбай", "Беларускія спартсмены ў баях за Радзіму", "Размова з прыродай", "Прыроды шчодрыя дары", "Дары лясоў, палёў, лугоў". Доктар народнай медыцыны, магістр нетрадыцыйнай медыцыны В. Санько вывучае беларускае язычніцтва, прыкметы, абярэжніцтва, займаецца краязнаўствам. Ён аўтар дзвюх кніг па лейчэньні травам (з Н.І. Аляксейчык, 1992, 1993), дзвюх кніг аб прыкметах і афарызмах: "Размова з прыродай" (з В.Э. Шомадзі, 1990), "Гаворыць - старажытны Рым, гаворыць - старажытны Рым" (2003).

Кніга "Грэх на іх нязмыўны" - пра гібель у Маскве ў 1942 годзе народнага паэты Беларуса Янкі Купалы. Чацвёртую старонку вокладкі займае ўпершыню апублікаваны рэдкі здымак, зроблены ў траўні 1933 года: Янка Купала, Платон Галавач, Уладзімір Хадзька і навучэньцы рабфака ў вёсцы Сосны Любанскага раёна Мінскай вобласці, сярод якіх і Аляксей Санько - бацька аўтара кнігі.

Вынікам дзевятнаццацігадовага даследавання стаў дакументальны раман "Звіняць жаўрукі ў Чарнобыльскім небе". Гэта твор аб прычынах выбуху на Чарнобыльскай атамнай электрастанцыі, падаюцца біяграфіі ліквідатараў наступстваў аварыі, перасяленняў у асобаў рамана ў сувязі з падзеямі красавіка 1986 года і пасля Чарнобыльскай катастрофы. Твор прымушае задумацца аб магчымай будучыні чалавечтва: "Пры цяперашнім развіцці тэхнікі ўсім пара ўшалопіць: бяспекі для цябе, тваёй нацыі, дзяржавы ў ядзерным каламуціні і "Звіняць жаўрукі ў Чарнобыльскім небе". Чалавек - дух матэрыі - можа не заўважыць, як згубіць душу і цэла не толькі сам, згине чалавечтва, наймілая Зямля. Ядзернае пекла аднолькава сажрэ газпадара і парабка, адвага і палахлівасць, працавітасць і гультайства, грашавітасць і бамжэцтва..."

Газета "Наша слова" ўжо пісала пра кнігі "Грэх на іх нязмыўны" і "Звіняць жаўрукі ў Чарнобыльскім небе", змяшчала іх фрагменты. Я ж не магу не ўспомніць яшчэ адзін твор В. Санько (ён звязаны са Слуцкай) - дакументальную аповесць "Згарэў у Слуцку суд народны", дзе падрабязна апісаны стыхійны бунт случчан у кастрычніку 1967 года. Не-

каторыя часткі гэтага твора былі змешчаны ў перыядычным друку, у альманаху "Спадчына "Спадчыны"". Аўтар вывучаў дакументы ў Вярхоўным судзе Рэспублікі Беларусь, сустракаўся з тымі людзьмі, якія мелі дачыненне да згаданых падзей. Сярод суразмоўцаў пісьменніка былі партыйныя работнікі, міліцыянеры, людзі, асуджаныя за спалванне суда, іх сваякі. Гэта дало магчымасць паказаць у творы мноства разнастайных дэталей, якія поўнасцю адпавядаюць тагачаснай слуцкай рэчаіснасці. І ў той жа час, па словах В. Санько, у аповесці няма ніводнага персанажа, які мог бы заявіць: "Гэта пра мяне". Праўда, магчымых супадзенняў у некаторых акалічнасцях нельга пазбегнуць, як нельга змяніць назвы вуліц горада, слуцкія тыповыя прозвішчы. Неяк на пытанне аўтара гэтых радкоў, ці не будзе пісьменнік згладжваць так званыя вострыя вузлы, В. Санько адказаў: "Ніякіх згладжванняў не будзе. Я змяніў некаторыя імяны і прозвішчы па просьбах саміх людзей, але ісціна застаецца. У кнізе "Згарэў у Слуцку суд народны" будзе праўда, толькі праўда".

Мова твораў В. Санько адрозніваецца ад мовы твораў, напрыклад, Алеся Жука, Паўла Місько ці Віктара Дайліды, хоць усе паходзяць са Слуцкіны. Аналізаваць гэтыя адрозненні не маю на мэце, скажу толькі пра адно з іх. У апавяданнях і аповесцях В. Санько вельмі шырока, як ніхто іншы з вядомых мне беларускіх пісьменнікаў, выкарыстоўвае дыялектызмы - словы і словазлучэнні, якія характэрны для гутарковай мовы на Слуцкіне. Магчыма, толькі дзякуючы творах В. Санько застануцца жыць многія словы, якія ўсё больш і больш выходзяць з ужытку.

Пра свае адносінны да дыялектызмаў у прадмове да кнігі "Ненадрукаванае. У белдзяржлітструктурах" В. Санько напісаў так: "Кожнае слова, якое дыхае вёскаю, зямлёю, даўняна, мне дарагое, блізкае. Праз яго, названае навукоўцамі

каторыя часткі гэтага твора былі змешчаны ў перыядычным друку, у альманаху "Спадчына "Спадчыны"". Аўтар вывучаў дакументы ў Вярхоўным судзе Рэспублікі Беларусь, сустракаўся з тымі людзьмі, якія мелі дачыненне да згаданых падзей. Сярод суразмоўцаў пісьменніка былі партыйныя работнікі, міліцыянеры, людзі, асуджаныя за спалванне суда, іх сваякі. Гэта дало магчымасць паказаць у творы мноства разнастайных дэталей, якія поўнасцю адпавядаюць тагачаснай слуцкай рэчаіснасці. І ў той жа час, па словах В. Санько, у аповесці няма ніводнага персанажа, які мог бы заявіць: "Гэта пра мяне". Праўда, магчымых супадзенняў у некаторых акалічнасцях нельга пазбегнуць, як нельга змяніць назвы вуліц горада, слуцкія тыповыя прозвішчы. Неяк на пытанне аўтара гэтых радкоў, ці не будзе пісьменнік згладжваць так званыя вострыя вузлы, В. Санько адказаў: "Ніякіх згладжванняў не будзе. Я змяніў некаторыя імяны і прозвішчы па просьбах саміх людзей, але ісціна застаецца. У кнізе "Згарэў у Слуцку суд народны" будзе праўда, толькі праўда".

Мова твораў В. Санько адрозніваецца ад мовы твораў, напрыклад, Алеся Жука, Паўла Місько ці Віктара Дайліды, хоць усе паходзяць са Слуцкіны. Аналізаваць гэтыя адрозненні не маю на мэце, скажу толькі пра адно з іх. У апавяданнях і аповесцях В. Санько вельмі шырока, як ніхто іншы з вядомых мне беларускіх пісьменнікаў, выкарыстоўвае дыялектызмы - словы і словазлучэнні, якія характэрны для гутарковай мовы на Слуцкіне. Магчыма, толькі дзякуючы творах В. Санько застануцца жыць многія словы, якія ўсё больш і больш выходзяць з ужытку.

Пра свае адносінны да дыялектызмаў у прадмове да кнігі "Ненадрукаванае. У белдзяржлітструктурах" В. Санько напісаў так: "Кожнае слова, якое дыхае вёскаю, зямлёю, даўняна, мне дарагое, блізкае. Праз яго, названае навукоўцамі

каторыя часткі гэтага твора былі змешчаны ў перыядычным друку, у альманаху "Спадчына "Спадчыны"". Аўтар вывучаў дакументы ў Вярхоўным судзе Рэспублікі Беларусь, сустракаўся з тымі людзьмі, якія мелі дачыненне да згаданых падзей. Сярод суразмоўцаў пісьменніка былі партыйныя работнікі, міліцыянеры, людзі, асуджаныя за спалванне суда, іх сваякі. Гэта дало магчымасць паказаць у творы мноства разнастайных дэталей, якія поўнасцю адпавядаюць тагачаснай слуцкай рэчаіснасці. І ў той жа час, па словах В. Санько, у аповесці няма ніводнага персанажа, які мог бы заявіць: "Гэта пра мяне". Праўда, магчымых супадзенняў у некаторых акалічнасцях нельга пазбегнуць, як нельга змяніць назвы вуліц горада, слуцкія тыповыя прозвішчы. Неяк на пытанне аўтара гэтых радкоў, ці не будзе пісьменнік згладжваць так званыя вострыя вузлы, В. Санько адказаў: "Ніякіх згладжванняў не будзе. Я змяніў некаторыя імяны і прозвішчы па просьбах саміх людзей, але ісціна застаецца. У кнізе "Згарэў у Слуцку суд народны" будзе праўда, толькі праўда".

Мова твораў В. Санько адрозніваецца ад мовы твораў, напрыклад, Алеся Жука, Паўла Місько ці Віктара Дайліды, хоць усе паходзяць са Слуцкіны. Аналізаваць гэтыя адрозненні не маю на мэце, скажу толькі пра адно з іх. У апавяданнях і аповесцях В. Санько вельмі шырока, як ніхто іншы з вядомых мне беларускіх пісьменнікаў, выкарыстоўвае дыялектызмы - словы і словазлучэнні, якія характэрны для гутарковай мовы на Слуцкіне. Магчыма, толькі дзякуючы творах В. Санько застануцца жыць многія словы, якія ўсё больш і больш выходзяць з ужытку.

Пра свае адносінны да дыялектызмаў у прадмове да кнігі "Ненадрукаванае. У белдзяржлітструктурах" В. Санько напісаў так: "Кожнае слова, якое дыхае вёскаю, зямлёю, даўняна, мне дарагое, блізкае. Праз яго, названае навукоўцамі

Анатоль ЖУК,
жыхар горада Слуцка.

На здымку: Валер Санько на паседжанні літаб'яднання "Суквецце" ў Доміку Таўла ў Лідзе 20 жніўня 2014 г., напярэдадні 75-годдзя.

Уладзімір Скрабатун

На рубяжы маскоўскім

Група глыбоцкіх журналістаў і крэатываў наведла горад Себеж у Пскоўскай вобласці

"Той жа пан Дзмітры Корсак мае іменне айчызнае на імя Ластовіца двор... К таму ж двару людзі айчызна сёлы на рубяжы маскоўскім Вярбілава, Загор'е, Яса, Колпіна. У тых сёлах дымоў 62, з тых людзей яму прыходзіць 11 коп і грошаў 12."

Ужо з-за гэтых радкоў, з рэвізіі Полацкага ваяводства за 1552 год, якія вынесены ў эпіграф, можна адправіцца ў вандруку. Ластовіца двор - гэта, натуральна, вёска Ластавічы каля Глыбокага. А вось, дзе тья "... сёлы на рубяжы маскоўскім Вярбілава, Загор'е, Яса, Колпіна"? Дзе быў той рубяж маскоўскі ў 1552 годзе?

У часы напісання кнігі "Памяць. Глыбоцкі раён" было прынята лічыць, што Вярбілава - варыянт назвы вёскі Вольберавічы ў Докшыцкім раёне. Аднак, праз 20 гадоў, якія мінулі з таго часу, усё радыкальна змянілася! Ёсць інтэрнэт! Усяго пару секундаў - і мы, са здзіўленнем, даведваемся, што Вярбілава, Загор'е, Яса і Колпіна знаходзяцца ў Пустошкінскім раёне Пскоўскай вобласці! Так! Тут і быў рубяж маскоўскі! Праходзіла мяжа (рубяж) паміж Масковіяй і Вялікім Княствам Літоўскім. Гэта значыць, што землі Корсакаў былі на самай мяжы з маскавітамі.

Але гэта - не ўсё! У адным з даведнікаў па Пскоўскай вобласці чытаем: "В дер. Верболово в конце 16 века построен Верболовский монастырь, основал его мстиславский воевода Иосиф Корсак, когда эти земли принадлежали Речи Посполитой. Сначала он организовывался как мужской католический униатский, затем был преобразован в православный, а в 1896 году в женский (православный)."

Кстати, портрет Корсака долгое время хранился в Верболовской церкви по после

Вёска Анінск (Анінскае), Себежскі раён. Сядзіба Корсакаў.
Руіны дома эканомы маёнтка Анінск.

1918 года был передан в Себежский краеведческий музей, где и сейчас находится".

Неверагодна! Яшчэ адзін партрэт Язэпа Корсака? Сенсацыя! Едзем у Себеж!

- Няма ў нас партрэта Корсака! - кажа дырэктар музея Аляксей Пятрэнка. - Гэта - журналісцкая "качка". Не люблю журналістаў! Калі б у нас быў партрэт Корсака, то ён вісеў бы на самым бачным месцы, а не пыліўся ў запасніках музея. Пры гэтым Корсак для нас - не такая ўжо і важная персана, у нас хапае і сваіх выбітных людзей. Але Корсакі і Агінскія ў Себежы "наследзілі". Корсакі маюць дачыненне і да пабудовы нашага касцёла (цяпер царква).

Іншая справа - яшчэ не факт - што гэтага партрэта тут ніколі не было! У гады нямецкай акупацыі музей цалкам разрабавалі, і пасля вайны прыйшлося нанова збіраць экспанаты. Ад даваеннага музея засталася хіба што пару цікавых камянёў, якія сюды былі прывезены. Сляды партрэта Корсака згубіліся!

Трэба аддаць належнае Аляксею Пятрэнку - ён выдатна разумее спецыфіку і адметнасць свайго краю. Паводле яго слоў, жыхары Пскоўскай вобласці клічуць сябе скабарамі, аднак ні самі жыхары Себежы, ні іншыя жыхары Пскоўскай вобласці себежцаў да скабароў не залічваюць. Калі выдаецца нейкая кніжка аб культуры ці этнаграфіі Пскоўшчыны, то Себеж там не прысутнічае, яго, быццам, і няма ў Пскоўскай вобласці. Тое ж датычыць, дарэчы, і горада Невеля.

У экспазіцыі музея - арыгінальная мапа Віцебскай губерні, да якой Себеж належаў да 1924 года.

- Мне, напрыклад, усяроўна, - нечакана прызнаецца дырэктар, - быў бы гэты горад

сёння беларускім, ці расійскім: і там, і там - свае плюсы і мінусы!

Побач з мапай - герб Пагоня, гарадскі герб Себежы часоў ВКЛ і Полацкага наместніцтва, факсімільная мапа Рэчы Паспалітай, прывезеная з Варшавы, дзе Себеж адзначаны "на рубяжы маскоўскім".

Аляксей Пятрэнка нават раіў нам наведаць канкрэтыя вёскі, дзе і да сёння размаўляюць па-беларуску, туды нават прыязджаюць этнографы, запісваюць фальклор. Аднак, гэта не было ў нашых планах, паездка і так была насычанай.

Пасля Себежы наша група (а нас было сем чалавек) накіравалася ў вёску Анінск (Анінскае). Гэта было ў нашых планах, сюды ж раіў наведання і Аляксей Пятрэнка.

Пасярод вёскі валяецца надмагільны помнік Пятру Корсаку, які, невядома з якой прычыны, прыцягнулі сюды з цвінтара. Анінск уражае сваімі старымі дубовымі прысадамі. Дубы - у тры абдымы, пэўна ім гадоў па 300! Уся вёска патанае ў цені гэтых волатаў. Вялізны стары парк на беразе возера. А навокал - адны руіны! Трава ў рост чалавека - ідзеш навоабмак, і раптам, упіраешся ў руіну, рэшткі нейкай пабудовы.

- Вось чаго рускія папёрліся ва Украіну? Данецк і Луганск ім спатрэбіўся? Свае зямля прападае! - абурэаецца Генадзь Плавінскі.

Разумею, што і ў нас на Беларусі не ўсё ладна з помнікамі даўніны, але тут сітуацыя яшчэ больш трагічная! Гэта ў нас, у Глыбокім, Язэп Корсак ледзьве не нацыянальны герой, і помніку яму стаіць. А для жыхароў Пскоўшчыны Корсакі - "литовские захватчики", якія хацелі "поработить" рускія землі. Ну і што з таго, што беларусы заўсёды лічылі гэтыя землі сваімі. Цяпер тут Расія! І гісторыю яна піша па свайму інтэлекту. Гэта мы самі сабе можам сказаць: беларусы адваёвалі свой жа горад, як цяпер украінская армія адваёвае свае ж украінскія гарады Данецк і Луганск ад прышлых тэрарыстаў.

На фоне ўсяго гэтага грандыёзнага запустнення звя-

Аляксей Пятрэнка, дырэктар Себежскага крэатываўчага музея апавядае глыбачанам аб гісторыі стварэння музея і яго экспанатах.

Надмагільны помнік Пятру Корсаку (1796-1862) сцягнулі з цвінтара і пакінулі пасярод вёскі Анінск.

ртаюць на сябе ўвагу руіны двухпавярховага будынка, дзе ўсё яшчэ праглядаюцца рысы вытанчанага стылю барока.

Яшчэ жыве памяць аб Вялікім Княстве Літоўскім! Вёска Літвінава, Себежскі раён. Літвінамі ў даўнія часы называлі сённяшніх беларусаў.

Меркавана, дом эканомы маёнтка Анінск. Як паведаміў адзін мясцовы жыхар - будынак некалі быў узарваны. Цэлым у колішнім маёнтку застаўся толькі адзін будынак - двухпавярховы флігель. Хтосьці тут жыў, на франтоне - спадарожнік кавая антэна. Адзінае месца, дзе скупае трава!

У Вярбілава мы не паехалі, шмат часу згубілі на пошукі Анінска. Расія! Як знойдзеш, калі дарожных указальнікаў няма.

Спадарства! Братцы! Што гэтыя рускія ядуць? Колькі мы не калясілі па Себежычыне - ніводнага калгаснага

поля так і не ўбачылі. Гарадаў у людзей няма! Адны дзяды, чартапалох ды баршчэўнік вышэй за хаты! Ніводнай каровы, каня ці казы! Хоць яны паскублі б гэтую траву! Няма! Вакол адны бясконцыя лясы, балоты і азёры! Узбочны дарог няскошаныя! Усё гэта можа чакаць і нас, калі забудзем - хто мы ёсць!

Што праўда, народ тут добры. Запытай нешта - растлумачаць усё да драбніцаў, а толькі потым пацікавацца - адкуль вы?

Себеж вельмі спадабаўся. Азёры што моры!

Яшчэ жыве памяць аб Вялікім Княстве Літоўскім! Вёска Літвінава, Себежскі раён. Літвінамі ў даўнія часы называлі сённяшніх беларусаў.

Амаль памерамі з Нарач! Цікава старадаўняя забудова. Але, Расія - вялікая, што ёй Себеж, нават не кропля, а дзясятая частка кроплі ў "рускім моры". Застаўся б ён у Віцебскай вобласці, то быў бы топовым горадам іншай краіны. Цукеркай выглядаў бы да Дажынак ці Дня пісьменства!

Дарэчы, пра выбітных себежцаў... У цэнтры Себежы - помнік Зіновію Яфімавічу Гердту, які нарадзіўся тут у 1916 годзе, яшчэ Віцебскай губерні. Так, так! Панікоўскі з "Залатога цяля". Себеж як і Глыбокае - колішнія яўрэйскія мястэчкі, дзе колькасць яўрэйцаў дасягала да 60 адсоткаў.

"Вольнае Глыбокае".

"Я - шлях, якому век няма спакою..."

Такою назву мае выстава з фондаў Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы, якая адкрылася 15 жніўня 2014 года і знаёміць з асобай паэта, яго жыццём і творчасцю ў гады Першай сусветнай вайны (1914-1918).

Радок з верша Песняра "Па шляху" з цыкла "Песні вайны" (1914), што даў назву выставе, акрэслівае шырокую геаграфію пераездаў (Вільня, Масква, Арол, Менск, Полацк, Смаленск, Курск) і сустрача на скрываванні ваенных шляхоў!

На выстаўцы можна ўбачыць аўтографы перакладаў твораў Янкі Купалы на рускую мову, зробленыя Валерыем Брусавым у Вільні, нумары славетнай газеты "Наша ніва". З белымі плямамі, якія сталі знакам гуманістычнай пазіцыі аўтараў і яе рэдактара - Янкі Купалы.

Сустрэчы ў Менску і Полацку ілюструюць матэрыялы з прыватных архіваў доктара, грамадскага дзеяча і мецэната С.К. Жывапісцава і П.В. Мядзёлкі, якая ўдзельнічала ў рабоце ў "Беларускага таварыства ў Петраградзе па забеспячэнні ў Харчовым камітэце Заходняй вобласці ў 1917 - 1919 гг. у Смаленску, Сяброўства з братамі Максімам і Гаўрыялам Гарэцкімі, наведанне ў якасці слухача Смаленскага аддзялення Маскоўскага археалагічнага інстытута, што спрыяла пачатку работы над перакладам на беларускую мову помніка старажытна-славянскай літаратуры "Слова пра паход Ігаравы".

На ўрачыстым адкрыцці выставы прысутнічалі Ільяс Хусаінаў, Міхась Шавыркін, Мікола Бамбіза і іншыя асобы. Перад прысутным выступаў журналіст, тэлеведоўца, пісьменнік і гісторык, аўтар кнігі "Героі Першай Сусветнай" Вячаслаў Бандарэнка і заснавальнік дабрачыннага культурна-гістарычнага фонду "Крокі", мастак Барыс Цітовіч, а таксама яго жонка Валянціна Цітовіч, якая выканалі паэтычна-музычную праграму.

Аляксей Шалахоўскі.

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрась Бабіч, Юля Бажок, Марыя Баравік, Вінцук Вячорка, Юрась Каласоўскі, Леакадзія Мілаш, Максім Новік, Язэп Палубятка, Аляксей Пяткевіч, Уладзімір Содаль, Станіслаў Суднік, Павел Сцяцко, Алег Трусаў.

<http://naszaslowa.by/> <http://pawet.net/>
<http://kamunikat.org/> <http://tbn-mova.by/>

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні. 231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.
Газета падпісана да друку 25.08.2014 г. у 10.00. Замова № 2245.
Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 2000 асобнікаў.
Падпісны індэкс: 63865.
Кошт падпіскі: 1 мес. - 5600 руб., 3 мес. - 16800 руб.
Кошт у розніцу: па дамоўленасці.

Заснавальнік:
ТБМ імя Францішка Скарыны.
Пасведчанне аб рэгістрацыі № 908 ад 18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.
Адрас рэдакцыі:
231293, Лідскі р-н, в. Даліна.
Адрас для паштовых адпраўленняў:
231282, г. Ліда-2, п/с 7.
E-mail: naszaslowa@tut.by